

MODERNE BOUWWERKEN
IN INDIË

DOOR

JOHAN KONING

ARCH.- EN INGRS. BUREAU
HULSWIT — FERMONT — ED. CUYPERS
WELTEVREDEN — AMSTERDAM

80 71

K725

721

1921

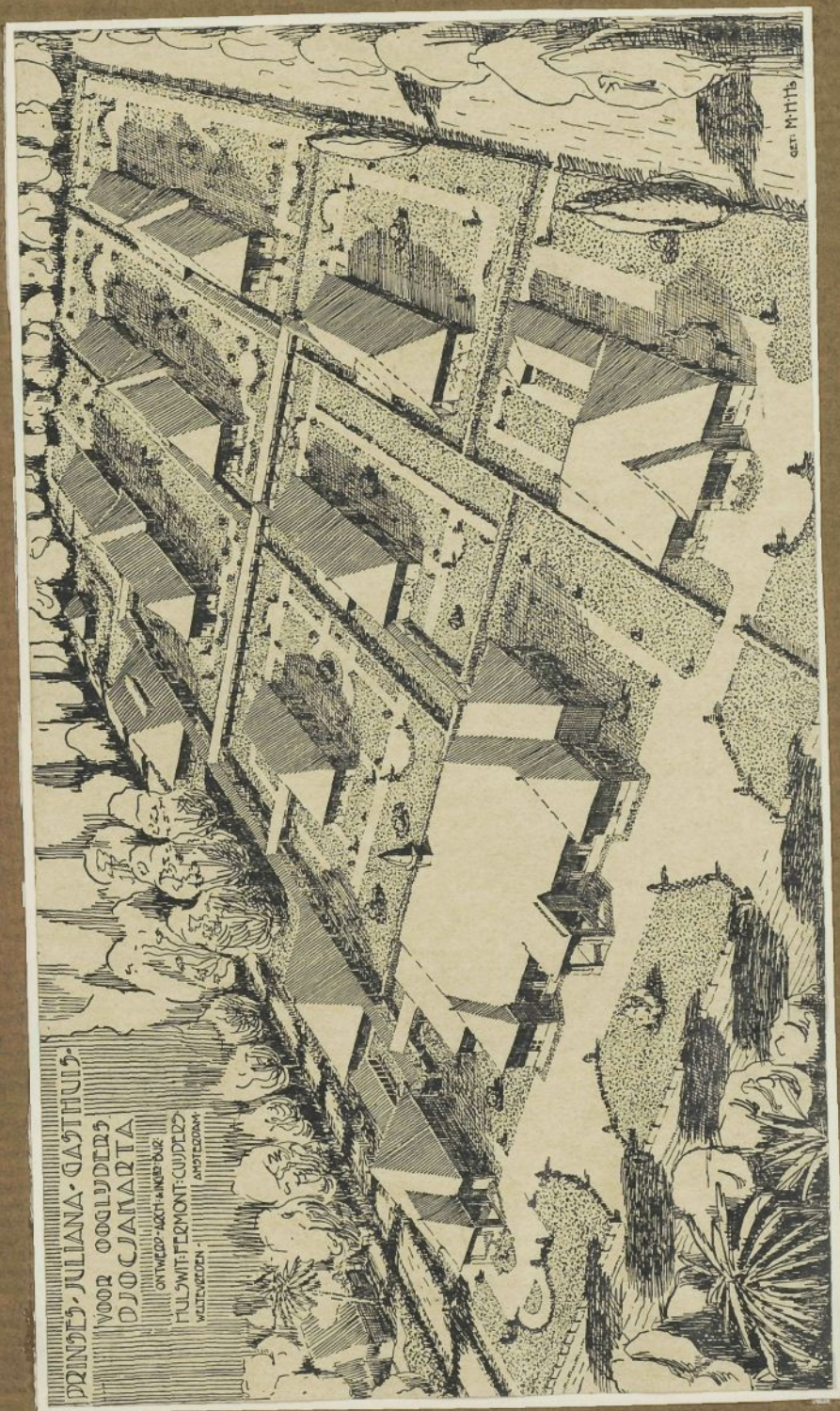
54

CENTRALE BIBLIOTHEEK
OPEN

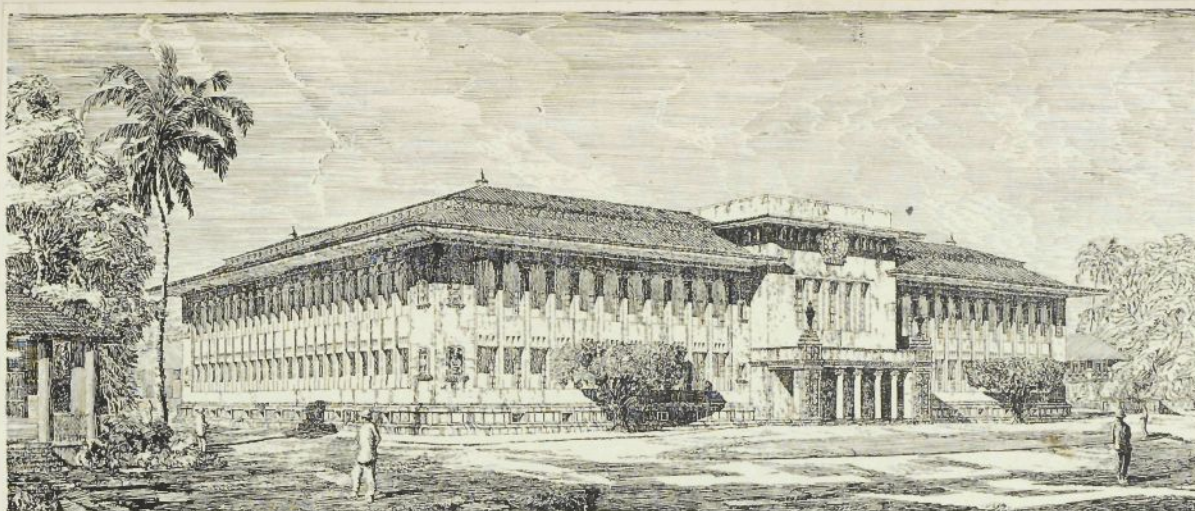
CENTRALE BIBLIOTHEEK
KON. INST. v.d. TROPEN
AMSTERDAM

19m-120352

PRINSES JULIANA-GASTHUIS
VOOR OOGLIJDERS
DJOCJARTA
ONTWERP-ARCHITECT-BUREAU
F. L. WITTELMONT-CUJDES
AMSTERDAM

Prinses Juliana Gasthuis voor
Ooglijders, Djocjarta — 1923

Afb. 2.

Ontwerp voor het nieuwe kantoorgebouw der Handelsvereniging Amsterdam te Soerabaja.

MODERNE BOUWWERKEN IN INDIË

door JOHAN KONING.

Er zijn enkel maar lage huisjes in Indië, nietwaar? — vroeg onlangs iemand die het voorrecht niet had genoten Indië te mogen bezoeken. Wij hebben ons over die vraag niet verwonderd, na al hetgeen wij in Holland over Indië hebben gehoord. Die lage huisjes passen in de voorstelling die velen hier in Holland nog hebben van tropisch Nederland en zijn bruine en blanke bewoners en er zal nog heel wat propaganda moeten worden gemaakt voor die wel zeer zonderlinge voorstelling zal worden prijs gegeven. Van de heerlijke villa-steden bij de Indische kusthavens, van Gondangdia, van Tjandi, van Sawaän en Goebeng, met hun breed aangelegde wegen, hun vele en mooi aangelegde tuinen rondom de veelal sierlijk opgetrokken, — in twee verdiepingen, ja, waarlijk twee verdiepingen hooge! —, villa-huizen, kunnen onwetenden als hierboven bedoeld, zich nog maar geen denkbeeld vormen. De oude patriciërshuizen verdwijnen langzamerhand en al is nog lang niet het laatste woord gesproken wat betreft de nieuwe woonhuisarchitectuur in Indië, toch kan men zeg-

gen, dat de nieuwe villa-woningen, zooals ze thans worden neergezet, ook in het tropisch milieu voldoen en de omgeving aantrekkelijk stoffeeren. Neemt men, om een keuze te doen, Soerabaja, Indië's eerste handelsstad, als voorbeeld, dan constateert men een snelle uitbreiding naar het zuiden, waar een geheel nieuw stadsgedeelte verreest. En terwijl men „beneden”, waar toch altijd nog het centrum van den handel en vertier is gebleven, oude gebouwen moderniseerde of vervangen deed door massieve constructies van een veelal te waardeeren architectuur, verrezen in het zuiden en naar het oosten breede wijken met moderne woningen, coquette huisjes vergeleken met de ouderwetsche woonpaleizen van vorige decennia, ietwat popperig, smaakvol ingericht, knus-gezellige homes, waarin men stemmingsvol tot zich zelf weer kan inkeeren na het drukke gedoe den ganschen tropischen dag lang.

Met deze, voor de meerderheid, coquette woningen heeft het specifiek „Indisch” cachet van de stad een niet geringen klap gekregen. Men begon eenig idee van villa-bouw te krijgen en van stads-

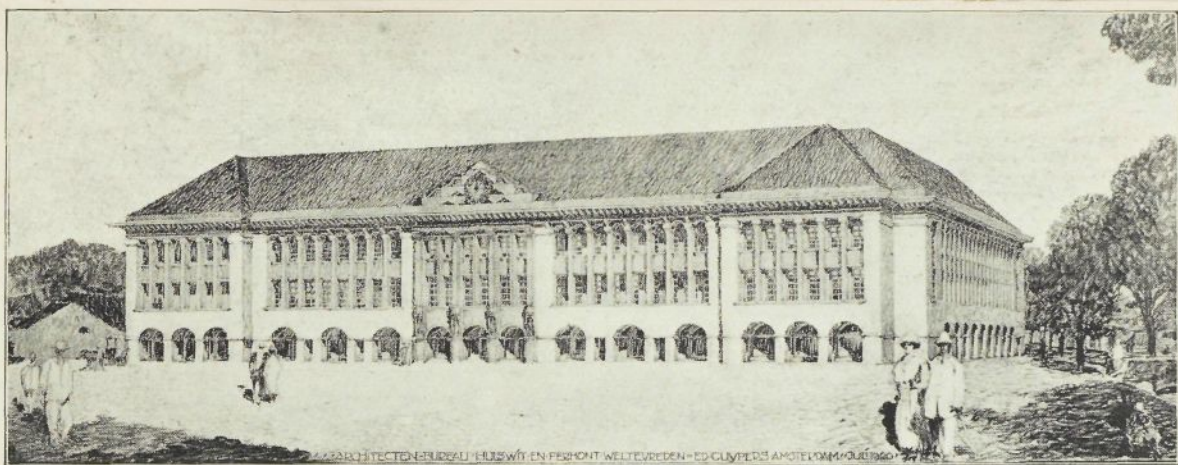
Afb. 3.

Oud-Batavia. Foto Kol. Instituut.

Afb. 4.

Oud-Batavia. Foto Kol. Instituut.

Afb. 5.

Ontwerp van een kantoorgebouw.

aanleg en 't begon ook waarlijk tijd te worden.... Malheureusement, — oordeelde een Fransche koloniale specialiteit, die onze Indische steden onlangs bezocht —, malheureusement le mauvais goût qui porte les Hollandais de Java à bâtir leurs villes comme de gros villages, sans ordre ni méthode, les porte aussi hélas à déshonorer les jardins qu'ils ont tous devant leurs maisons par d'affreux piliers passés, la base au goudron, le reste à la chaux, indiquant la séparation du domaine public avec les propriétés privées et par d'horribles rangées d'énormes pots de fleurs blanc sur piliers noirs, ce qui donne aux rues un vague aspect de cimetières turcs....

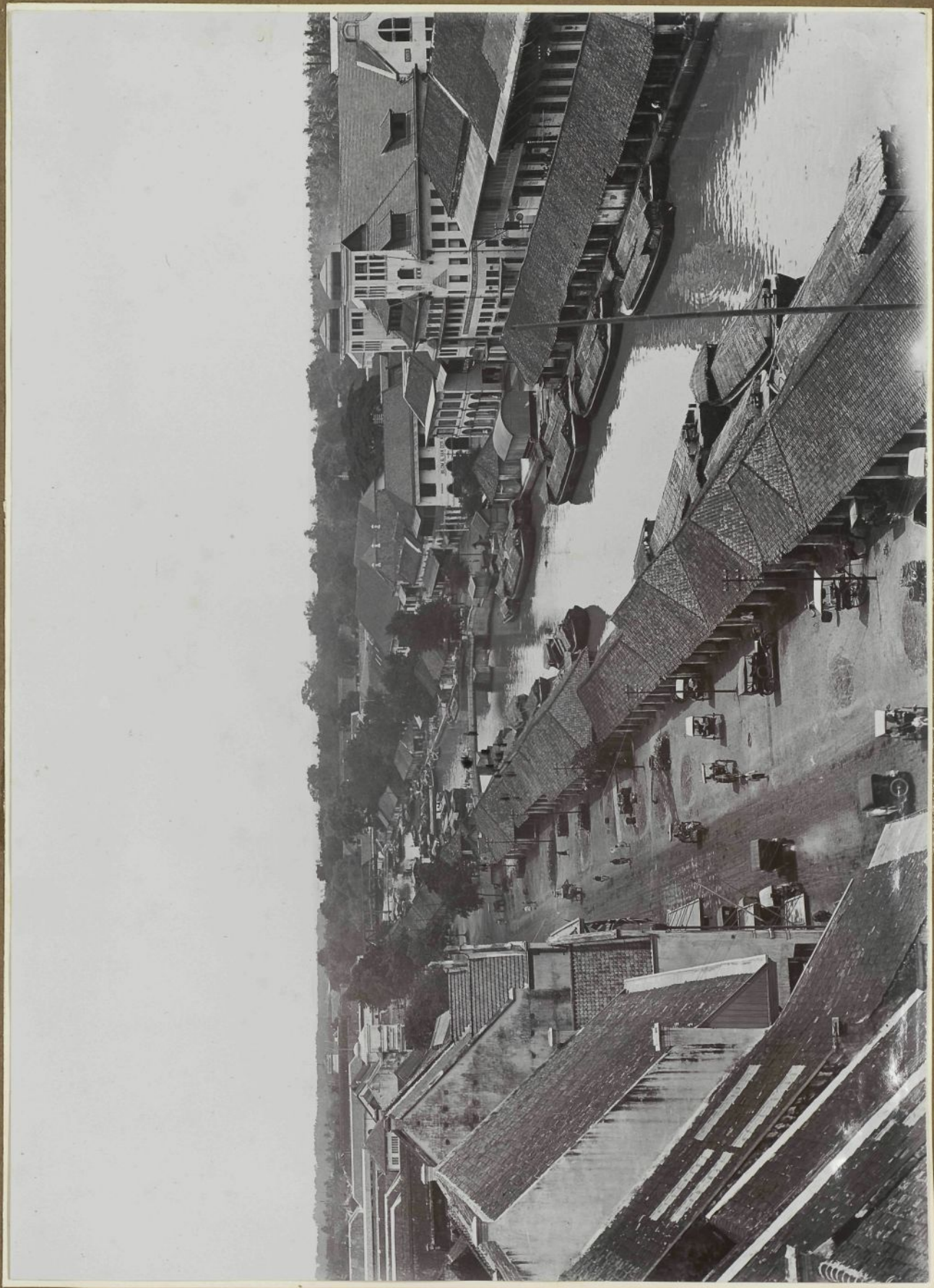
Zoo iets kan, dank zij de bouwmeesters van den nieuwen tijd, van de nieuwe wijken niet meer gezegd worden. Uiterlijk hebben zij in deze richting zeer veel gewonnen, hetgeen natuurlijk nauw verband houdt met de gewijzigde smaken van de nieuwe kolonisten.

Echter heeft men helaas wel veel nagebootst naar het Europeesche model en zal ook op dit gebied de architect nog veel kunnen bereiken door een ontwerp te scheppen dat zich volledig thuis gevoelt in de tropische gewesten en in zich vereenigt de Westersche gemakken. De goede resultaten die de enkele vooraanstaande architectenbureaux reeds hebben bereikt, doen ons hoopvol uitzien.

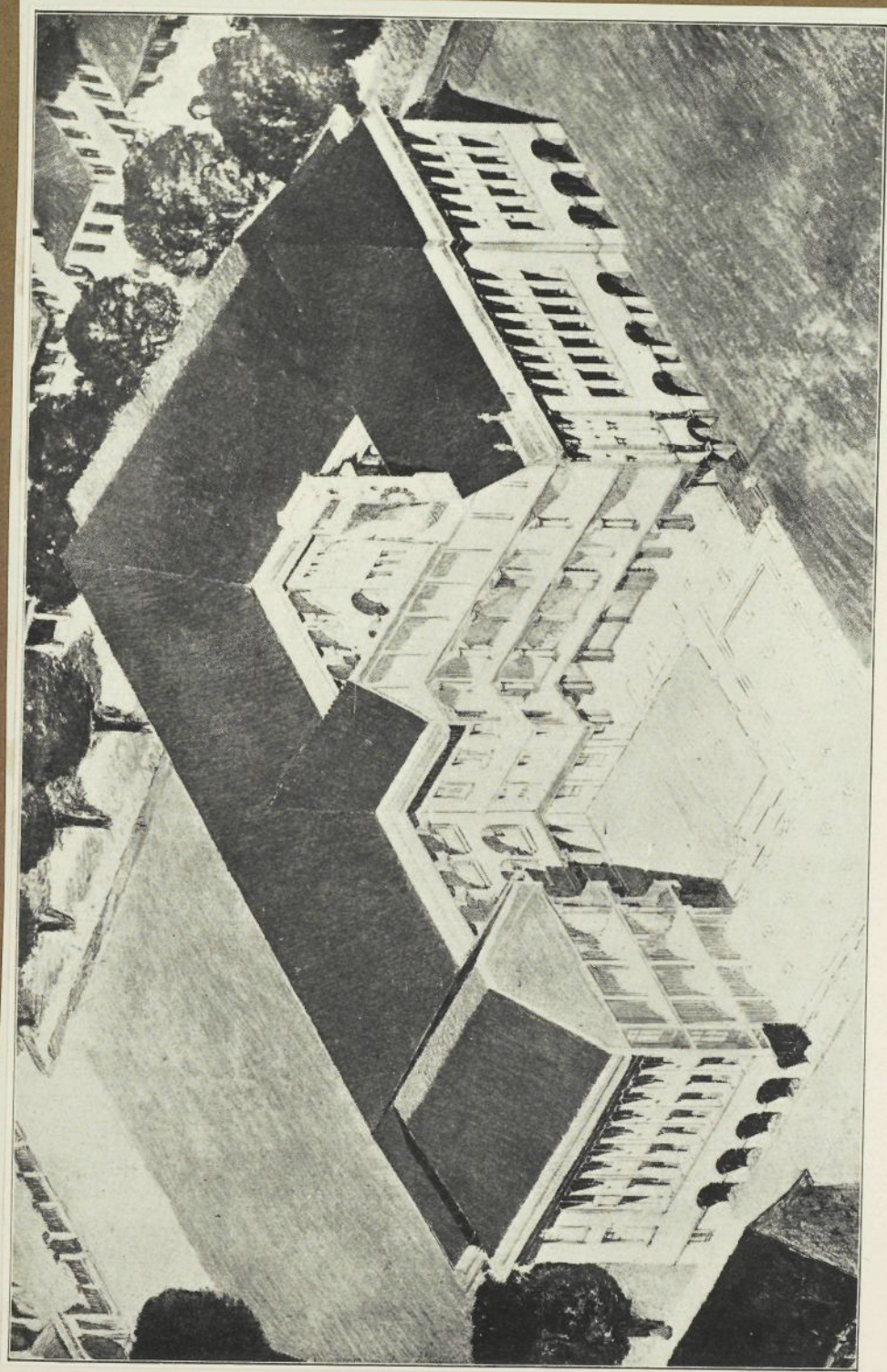
Er zou een vreemdeling intusschen kunnen zijn, die de nieuwe stad een tikje al te modern vindt, in dien zin, dat hij uit het karakter ervan afleidt een zekere zwakte en den weeldezucht van een verslachte generatie. Wel, een dergelijken étranger zou men slechts naar de nieuwe havenwerken behoeven te brengen, om hem ontzag in te boezemen in het louter aanschouwen van het grandioze, machtige werk, daar door diezelfde generatie in weinige jaren met een voorbeeldeloze energie gewrocht. Een even zonderlinge opvatting als de hierboven gesignaleerde ten aanzien van Indische huizen, treft men in Holland ook nog vaak aan wanneer ter sprake komt de voorstelling die men hier heeft van Indische kantoorgebouwen.

Zeker, er zijn kantoorruimten in Indië die men veilig handig opgeknapt kantoor-krotten mag noemen. Maar er zijn ook, en hun aantal wordt voortdurend grooter, kantoorgebouwen onder den tropischen hemel opgetrokken in krachtigen en tegelijk sierlijken stijl, gebouwen die gerust een gedetailleerde vergelijking kunnen doorstaan met handels-établissemten in de Westersche commercieele centra. Men behoeft de dit artikel verlichtende reproducties slechts te beschouwen om daarvan overtuigd te zijn.

Toch hadden en hebben ook nog de héél oude kantoren in de Indische handelswijken hun eigen

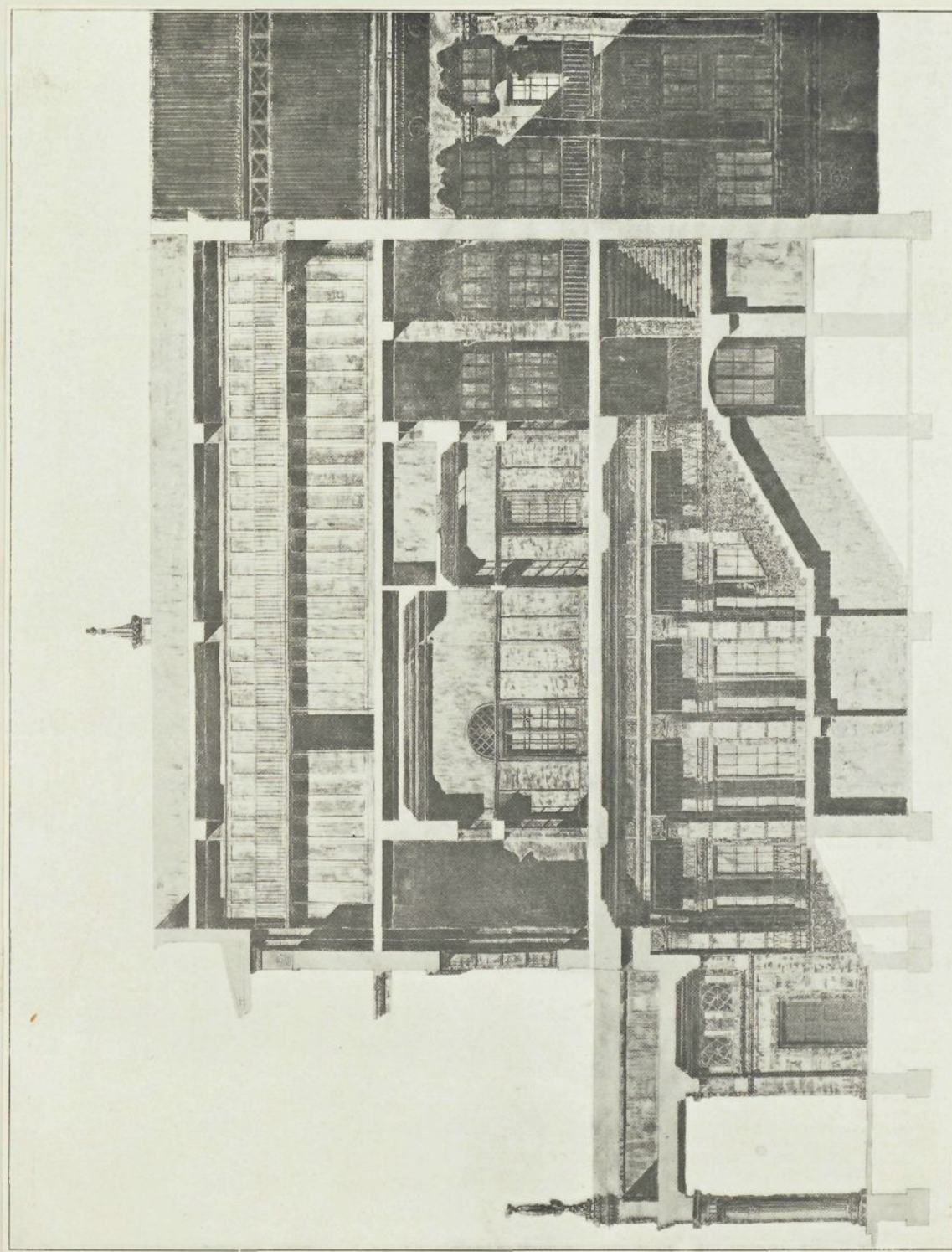

„Internationale“,
Kali Besar, Batavia

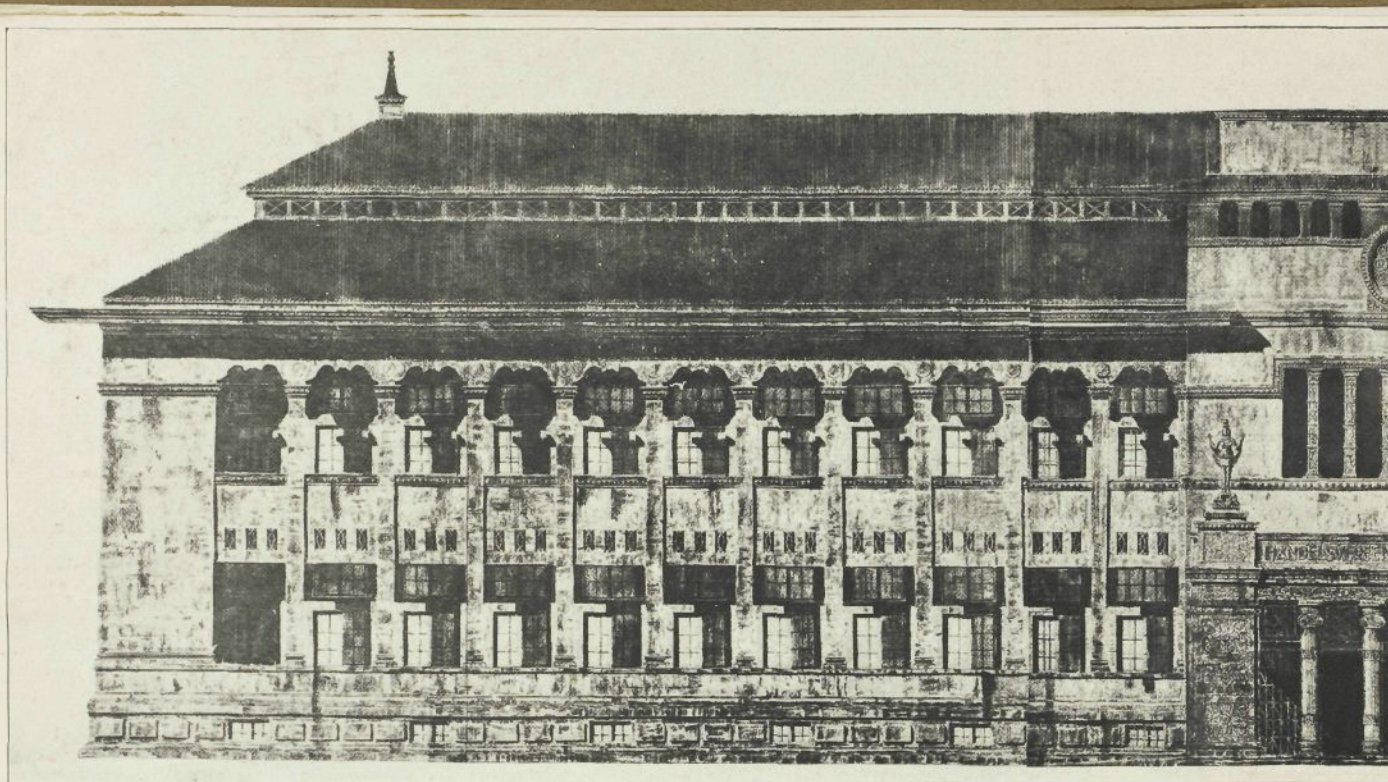
Afb. 6.

Ontwerp voor een administratiegebouw te Soerabaja.

Afb. 7.

Ontwerp doorsnede over de hall van het nieuwe kantoorgebouw der Handelsvereniging Amsterdam te Soerabaja.

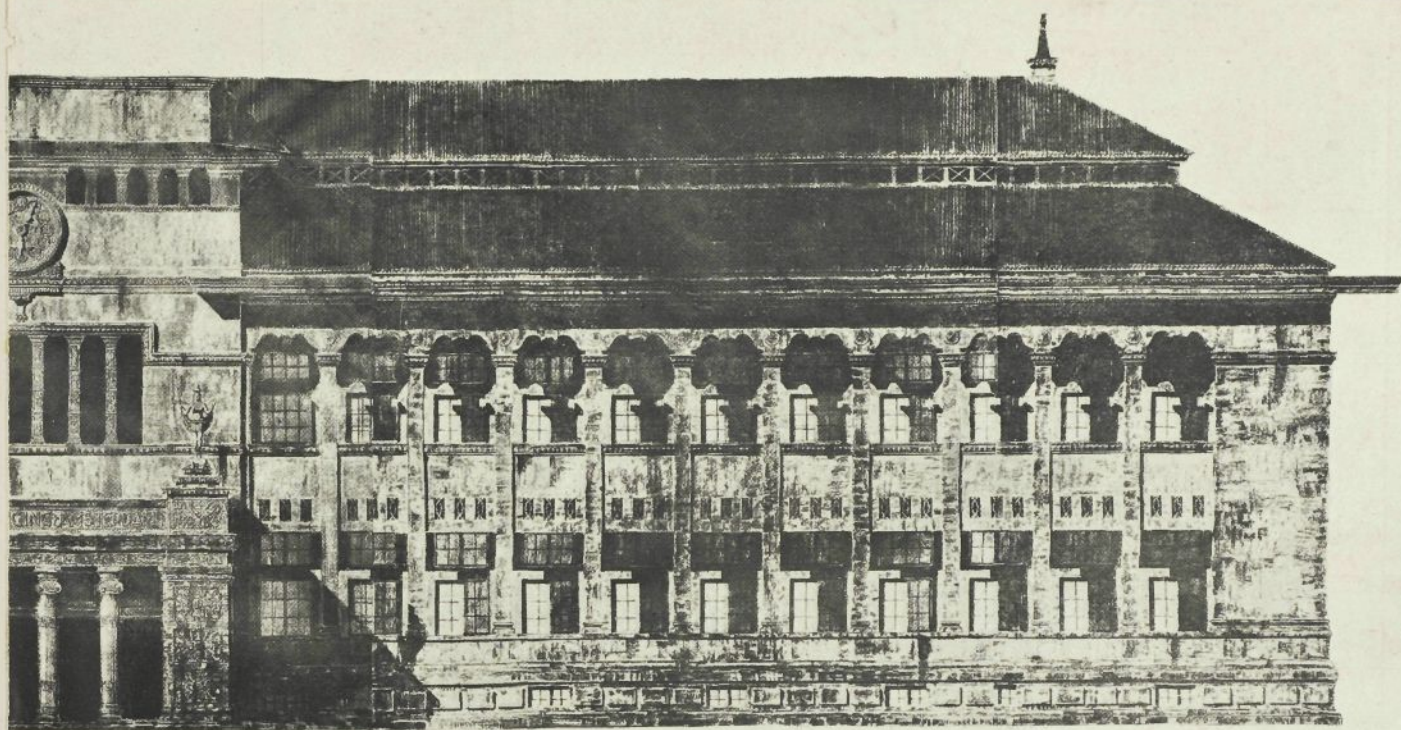

Afb. 8.

bijzondere charme. Soms vindt men tusschen Chineesche stapelplaatsen, in nauwe, onaanzienlijke gangen, achter lage vensters tusschen kisten onder een „plafond” van stof en spinrag, den handelman die daar iederen dag uren-lang doorbrengt, beveelt, ontvangt en organiseert en aan wien de bloei van den overzeeschen handel en dus de welvaart van groote bevolkingsgroepen zeer veel te danken heeft. Er zijn nog vele van deze kantoorruimten in de groote Indische kuststeden en wanneer men daar den Nederlandschen koopman in actie ziet, dan dwingt die persoonlijkheid, die met tonnen gelds werkt, in die, laten wij maar gerust zeggen, armoedige omgeving, respect af. Hij is een waardig vertegenwoordiger van dat oer-sterke ras van Nederlandsche kooplui uit vroeger jaren, toen de oud-Hollandsche ondernemingsgeest wonderen in geheel de wereld verrichtte.

Langen tijd hadden de handelsloodsen en kantoor-

gebouwen in Indië een semi-permanent karakter. Architectuur werd overbodig geacht; men had immers te doen met utiliteitsgebouwen en dan behoefde men niet zoo kieskeurig te zijn. De tijden zijn sedert veranderd. De geest is anders geworden. Er kwam een ander ras van Hollandsche kooplui naar Indië. De handelsscholen in Nederland vormden kooplui met nieuwe eischen en bijzonder initiatief. De geest ook onder de Oostersche rassen veranderde. De geest van gemoeidelijkheid verdween. Er werd onlangs opgemerkt, toen de Kon. Holl. Lloyd scherpe kritiek had te doorstaan, dat het grove geldverspilling was geweest een monumentaal gebouw te stichten, zooals thans te Amsterdam tegenover het Centraal station is opgericht. Men verdedigde dit, en zeer terecht, door op te merken, dat de groote Argentijnsche zakenlieden, met wie de Holl. Lloyd de nauwste relaties moet onderhouden, andere op-

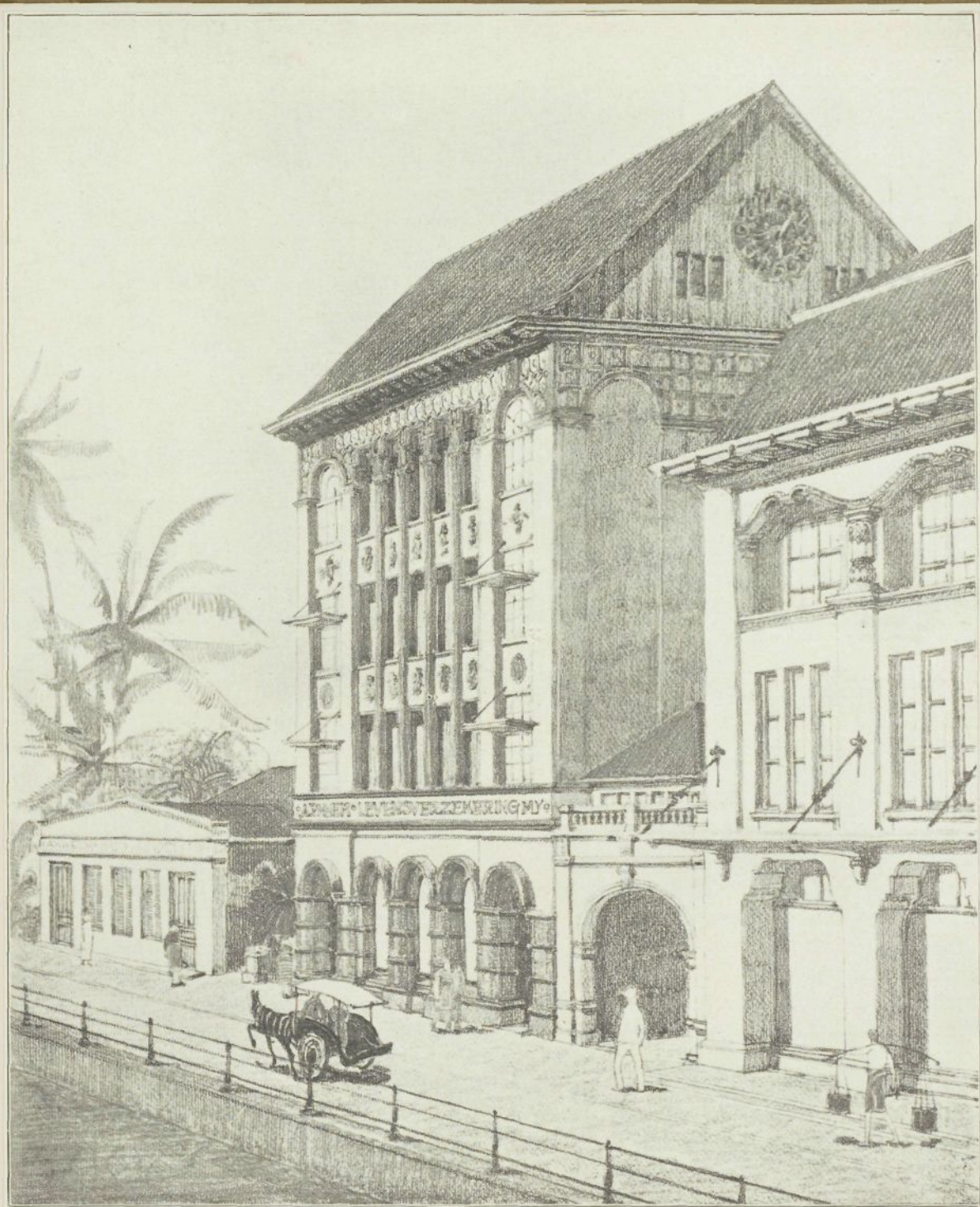

Gevel van het nieuwe kantoorgebouw der Handelsvereniging Amsterdam te Soerabaja.

vattingen hebben dan wij wat uiterlijke verschijning betreft. Zij willen iets grootsch zien en geïmponeerd worden. Dit is een in zekeren zin psychologische factor van zeer groote beteekenis. Zij speelt ook haar belangrijke rol in Indië. De Chineesche handelsman heeft dezelfde, — noem het een ietwat kinderlijke —, behoefte als de kooplui van Zuid-Amerika, geïmponeerd te worden. Het versterkt zijn vertrouwen, hij houdt er van zaken te doen in een wijdsch milieu. Het is de behoefte naar pracht en schittering, die zich zoo sterk uitsprekt bij alle Oostelijke en ook Zuidelijke rassen.

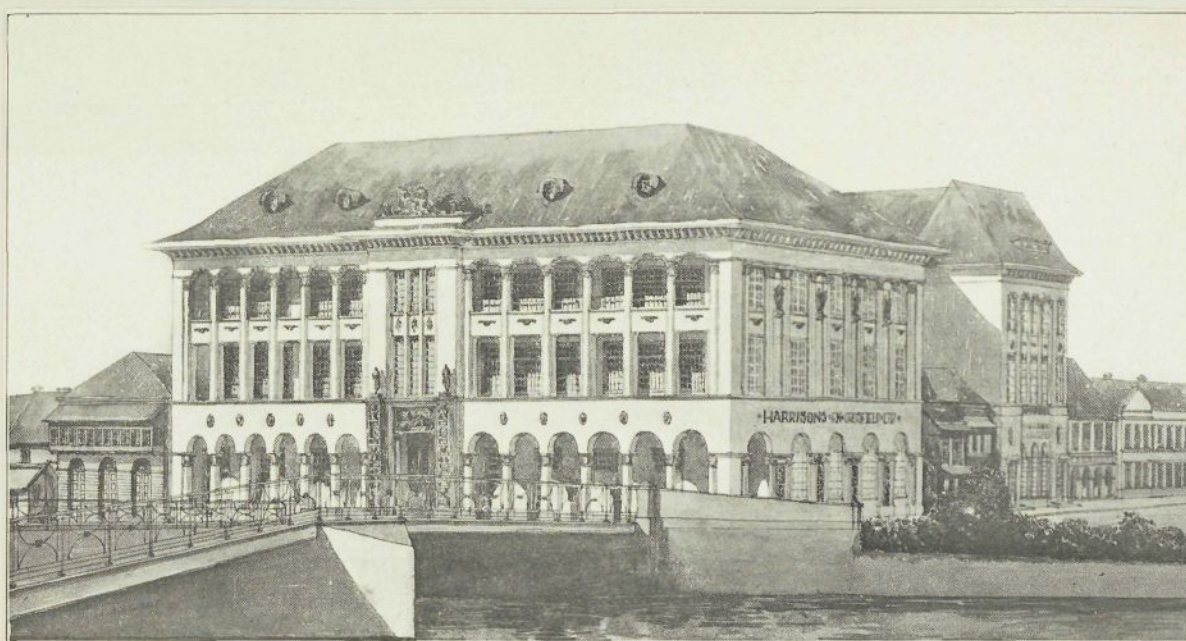
De koopman in Indië heeft begrepen daarmede rekening te moeten houden. En als gevolg hiervan en mede natuurlijk ook als gevolg van den toenemenden handel en het steeds uitgebreider verkeer is de architectuur in Indië een steeds belangrijker rol gaan spelen. Dat deze rol in Indië een

geheel andere is dan die in Europa is nog steeds niet voldoende doorgedrongen. Niet alleen kan men nooit in Indië met een voor Europa ontworpen gebouw hetzelfde resultaat bereiken, maar ook zal het den beschouwer nooit den indruk geven van een in de omgeving passend geheel. Kunst is voor alles openbaring, en zoo ook hier zal men slechts dan slagen om een voor Indië passende architectuur tot stand te brengen, indien het den Westerschen ontwerper geopenbaard wordt hoe een gebouw onder de eischen der tropen en in de uitbeelding der ruimte naar binnen en in de omsluiting der ruimten naar buiten geheel anders moet zijn. De ontwerper zal zich daartoe kunnen inspireeren op wat ouden reeds tot stand brachten zonder te vervallen, ook in de vormgeving, tot een slaafsch volgen der oude gegevens. Er van leeren hoe men onder de tropische gegevens de werking van een gebouw en zijn vormgeving zal

Afb. 9.

Ontwerp voor het gebouw der Levensverzekering Maatschappij Arnhem te Weltevreden.

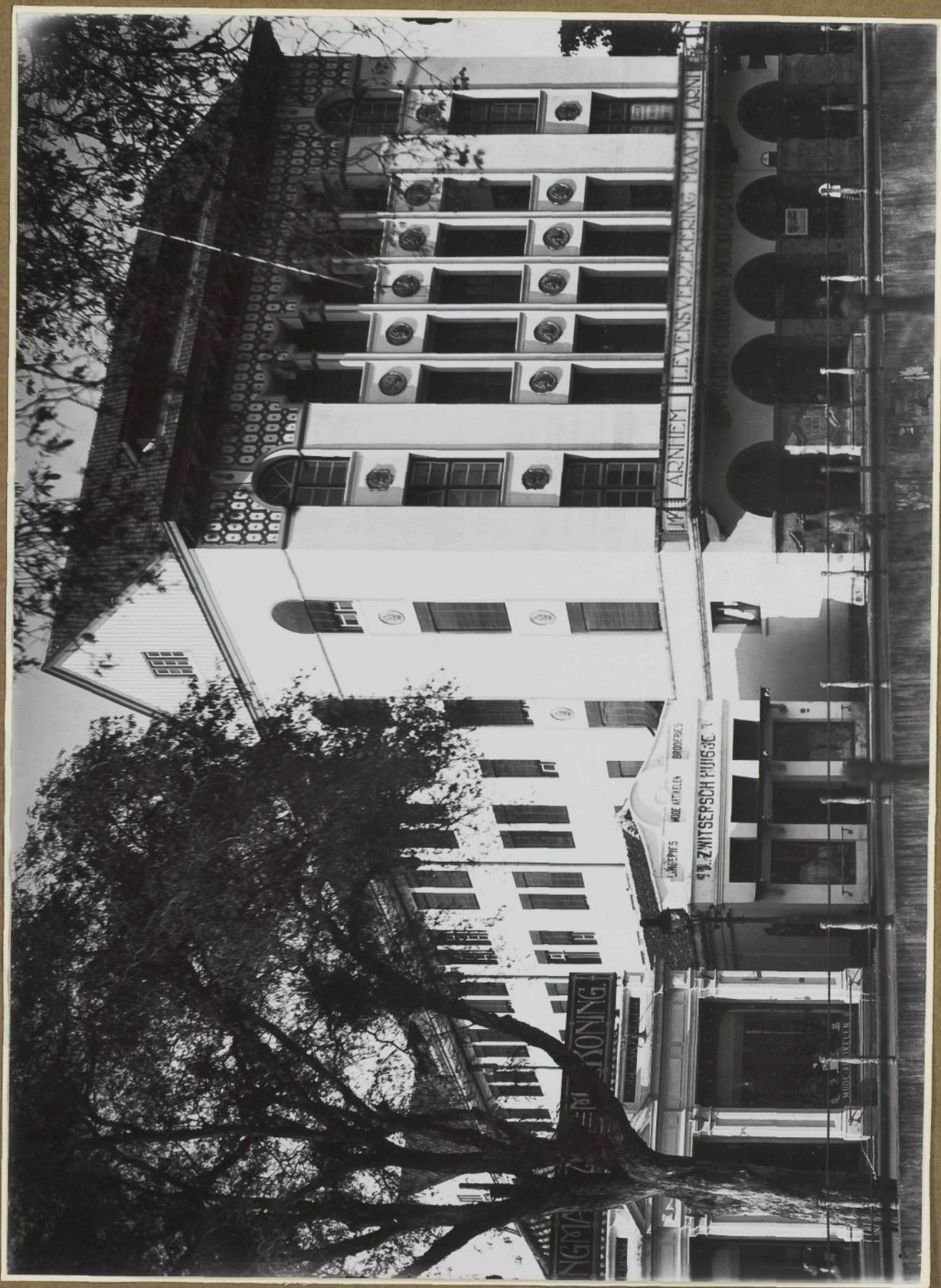
Afb. 10

Ontwerp van het gebouw der Harrisons & Grosfield Ltd. te Batavia.

moeten zien, is een kunst op zich zelf en dit te vereenigen met de voor de groote handelsbedrijven noodzakelijke moderne eischen en hulpmiddelen is een opgaaft die alleen een werkelijk architect als kunstenaar in staat is op te lossen.

Als men nu de laatste kantoorpaleizen eens beziet die in Indië gebouwd zijn, zooals de Javasche Bank, het gebouw der Levensverzekering-Maatschappij „Arnhem”, van de Chartered Bank of India, van Harrison & Grosfield om slechts weinige te noemen, scheppingen van het Architecten- en Ingenieursbureau Hulswit & Fermont, Ed. Cuypers, Amsterdam, dan kan men bespeuren dat deze gedachtengang in alle nuanceeringen ook hier de leidende was. De zeer gelukkige combinatie van het Indische lokale en Europeesche architectenbureau, dat zich voortdurend kan oriënteren over de moderne gemakken, hulpmiddelen en nieuwere materialen, was hier voor het verband van Indische en Europeesche eischen in een bijna ideale aanpassing waarschijnlijk wel de aangewezen stap in de bovengeschetste richting en is dit in de praktijk ook gebleken.

Nog andere groote handel- en scheepvaartondernemingen in Indië hebben plannen voor de oprichting van ware paleizen als zetels van het bedrijf. De oorlog heeft in de uitvoering vertraging gebracht, maar op het oogenblik wordt er weer energie aan gewerkt. En dan denken wij in de eerste plaats aan de bouwplannen van de Handelsver. Amsterdam, de Nederl. Handel-Mij, de Javasche Bank en de Nederl.-Ind. Handelsbank. Bovengenoemd Architecten- en Ingenieursbureau Hulswit, Fermont, Ed. Cuypers heeft bij voorbeeld voor de H.V.A. gebouwen ontworpen, die zullen gaan behooren tot het mooiste en practisch-beste wat op dit gebied in geheel het verre Oosten zal zijn waar te nemen. Men beschouwe met aandacht het ontwerp van den bouw van het H.V.A.-paleis op de plaats van den ouden Soerabaiaschen schouwburg. Een dergelijk monumentaal modern bouwwerk kent Indië nog niet en het is een triomf van architectonisch kunnen, dat in dit tropisch bouwwerk een tropisch karakter is gelegd, iets wat men niet altijd kan zeggen van Indische gebouwen waar à tort et à travers door de bouwmeesters Wester-

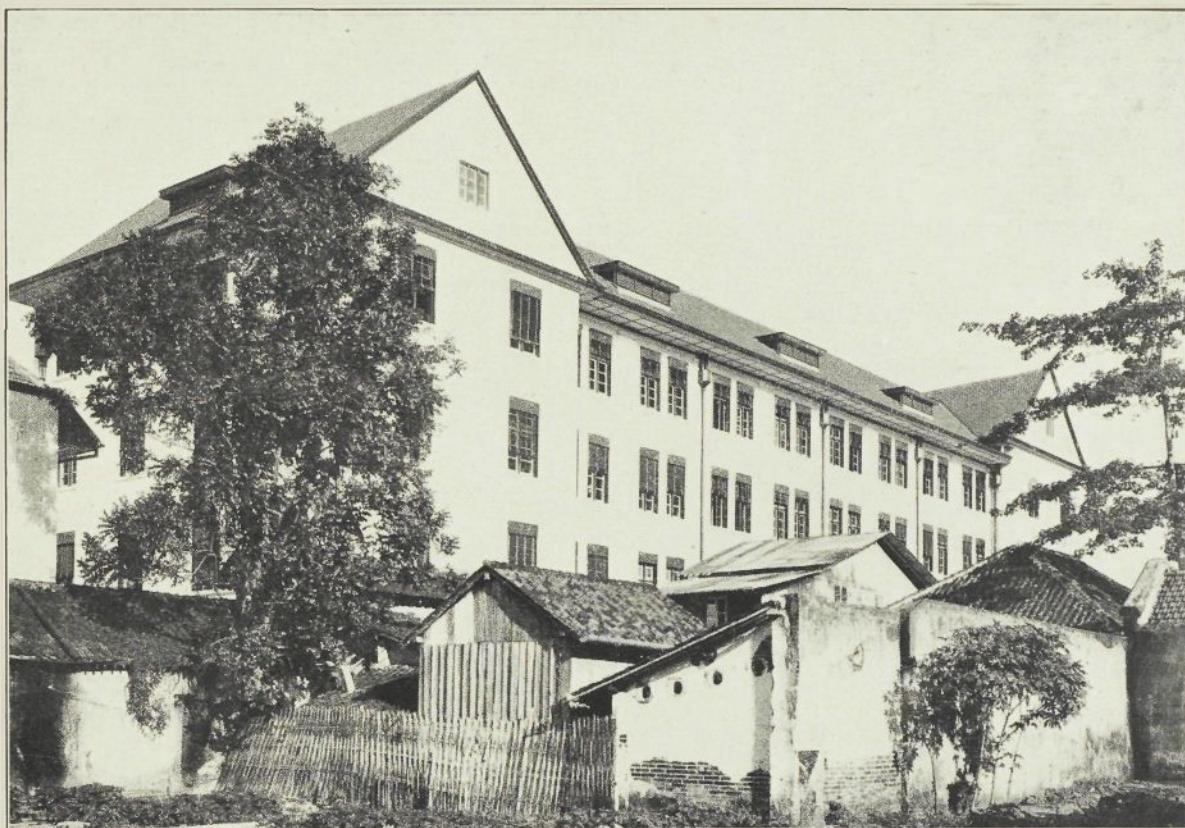
CENTRALE BIBLIOTHEEK
KON. INST. v.d. TROPEN
AMSTERDAM

Levensverzekering-Mij. „Arnhem“,
Noordwijk, Weltevreden — 1922

Afb. 11.

Gebouw der Levensverzekering Maatschappij Arnhem te Weltevreden.

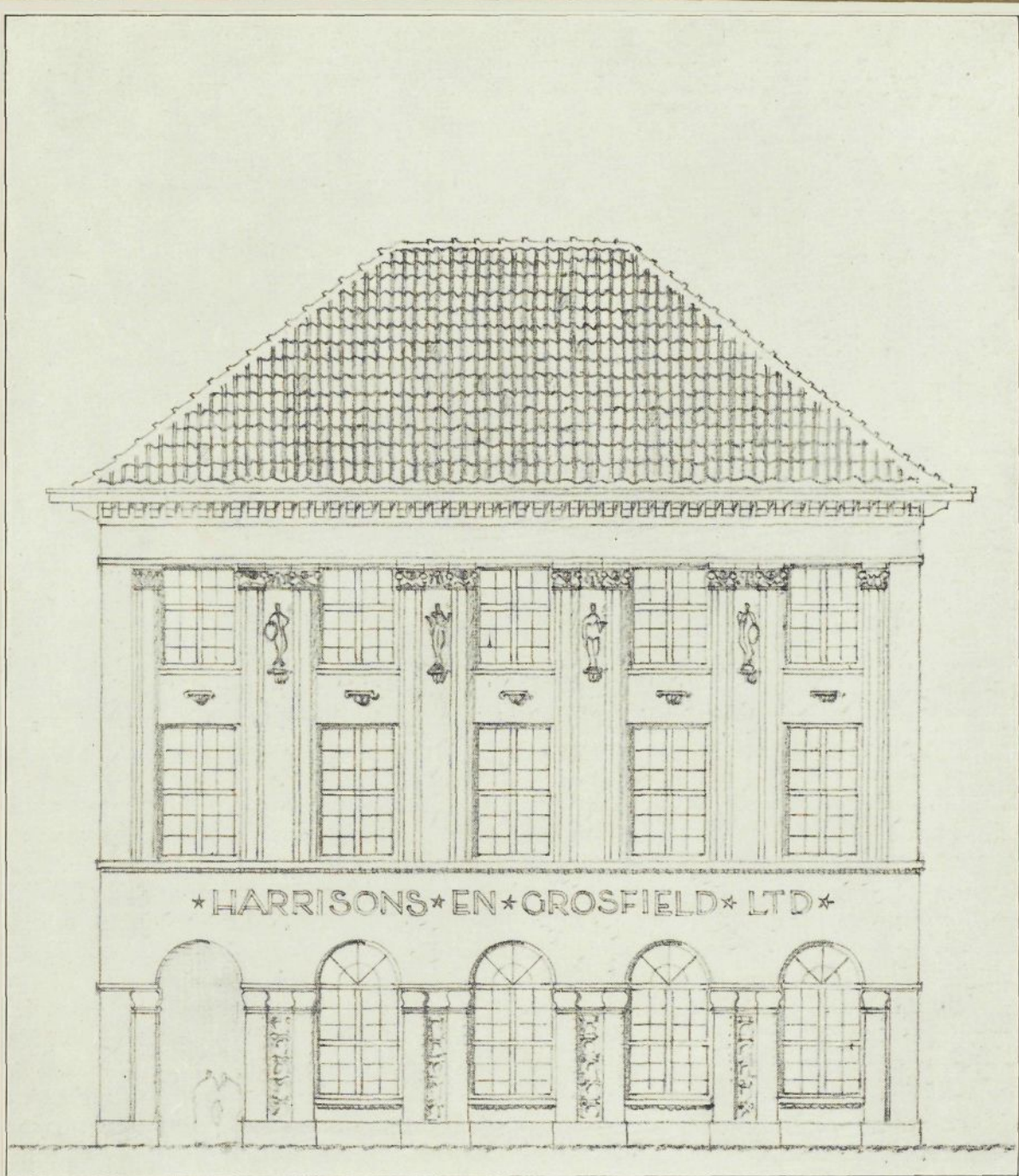
Afb. 12.

Gebouw der Levensverzekering Maatschappij Arnhem te Weltevreden.

sche beginselen zijn doorgevoerd. Wanneer men de trappen-hall van dit bouwwerk ziet, zal men moeten toestemmen, dat in zoo'n omgeving de Chineesche suikerkoning zich aangenaam gestemd zal voelen, wat den vlotten gang van het zakendoen ten goede zal komen. De inrichting van deze kantoren is uitermate practisch en de plattegronden zijn gebaseerd op het z.g.n. „eenheids-systeem”. Hierbij is de geheele plattegrond verdeeld in een aantal blokken van gelijke grootte in lengte en breedte en is elk vertrek in lengte en breedte een zeker aantal van deze blokken breed en lang. Dit heeft het zeer groote voordeel dat bij het gestaag groeien van het bedrijf en het wijzigen van de bedrijfseischen van elke afdeeling de grootte van elk vertrek op zich zelf gewijzigd kan worden zonder groote bezwaren of kosten. Hierdoor is het tevens

mogelijk de tusschen-afscheidingswanden verplaatsbaar te maken, zoodat men op deze wijze werkelijk kan spreken van een „elastische” indeeling. Men kan zeggen, dat dit architectenbureau in Indië de oplossing heeft gebracht van het vraagstuk: „combinatie van eischen van het tropisch klimaat en Westersche gemakken”.

Ook het gouvernement doet zijn best om mooiere kantoorgebouwen in het leven te roepen; wij denken aan de bureaux van de B.O.W. in Batavia. De groote Indische municipaliteiten hebben wel den goeden wil, maar het ontbreekt haar aan constanten. Zoo heeft de Soerabaiasche vroedschap nog steeds niet een haar waardig gebouw. Wanneer men dan bedenkt, dat Australië en de Britsche Koloniën millioenen uitgeven voor hun town-halls omdat zij er de symbolische beteekenis vooral voor

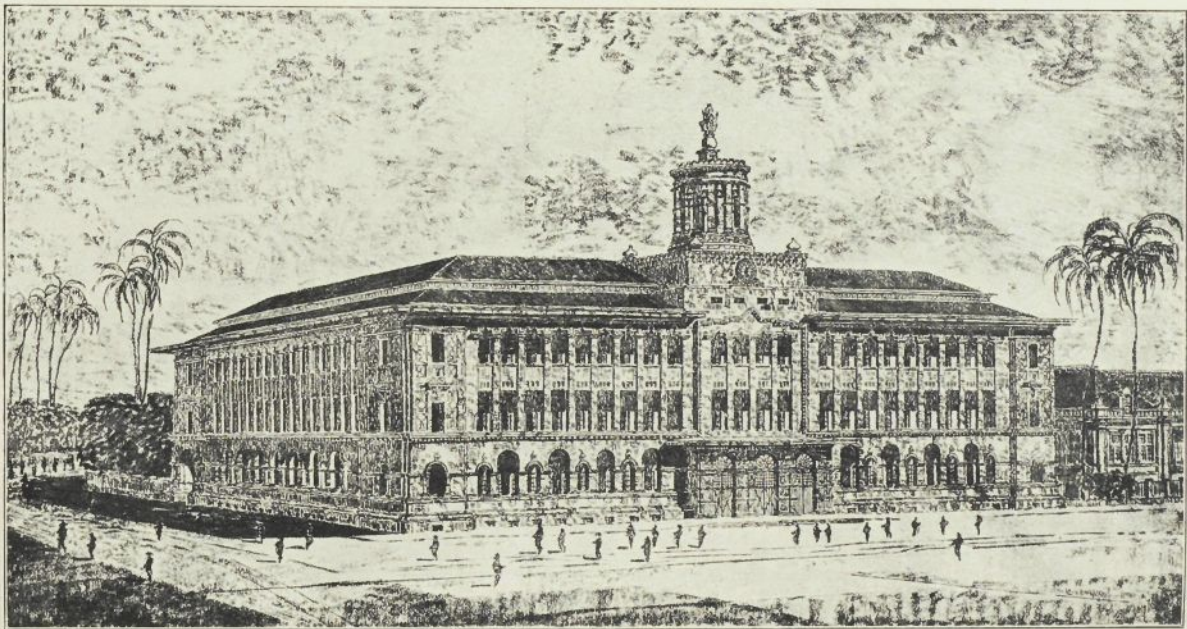
Afb. 13.

Gebouw der Harrison & Grosfield Ltd. te Batavia.

Afb. 14.

Gebouw der Chartered Bank te Batavia.

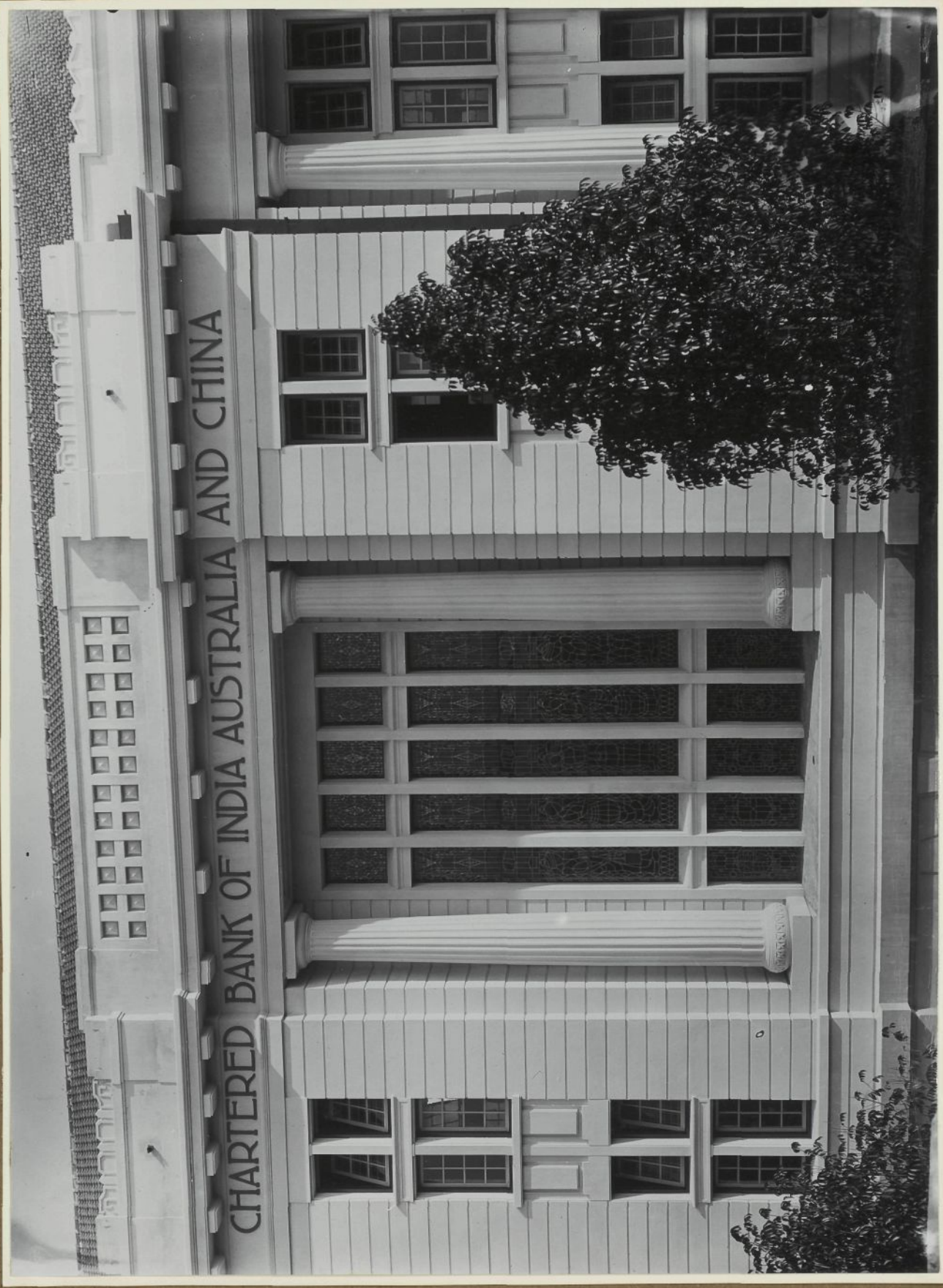

Afb. 15.

Ontwerp voor een administratiegebouw.

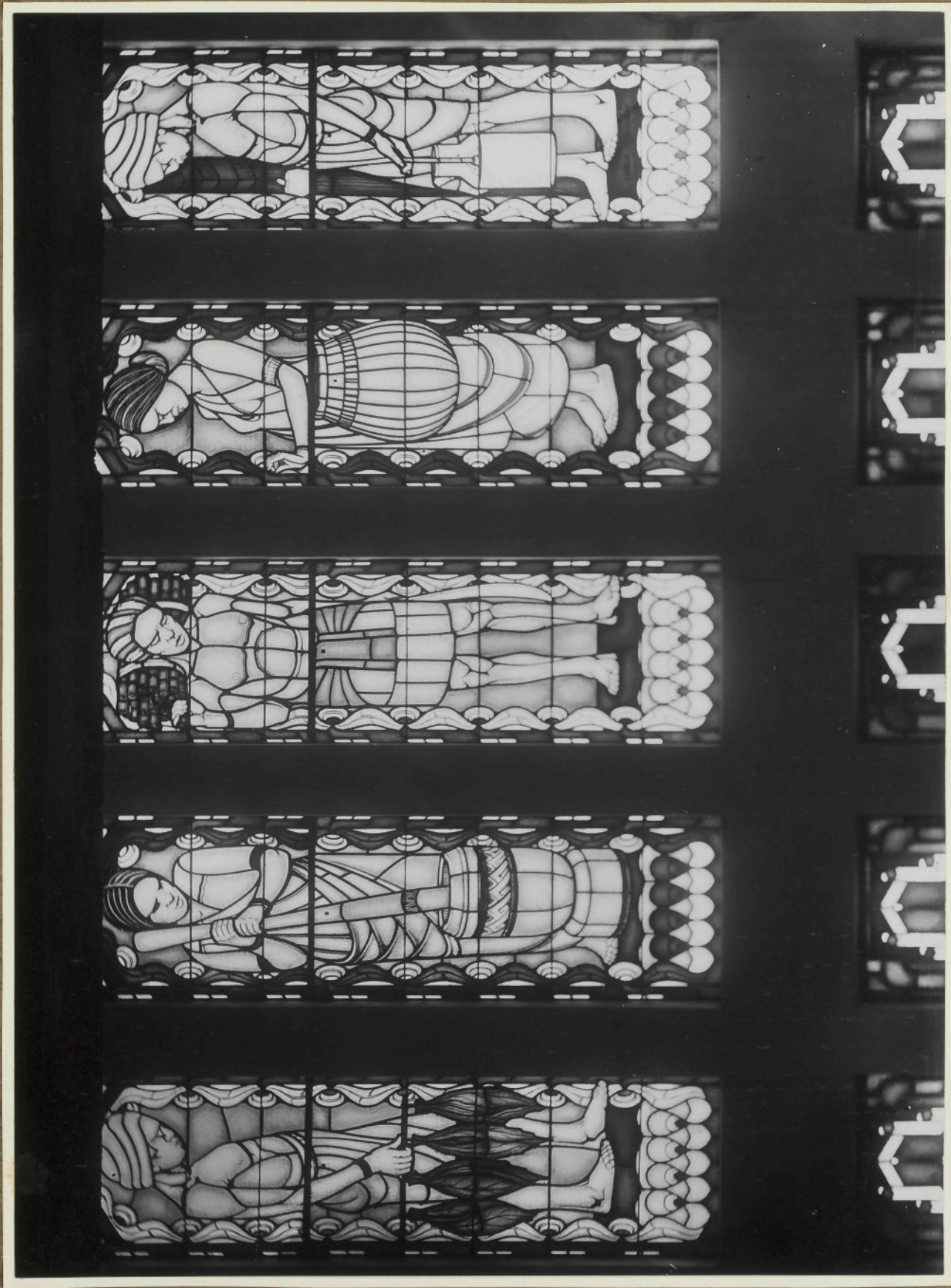
Chartered Bank of India, Australia and
China, Kali Besar, Batavia — 1923

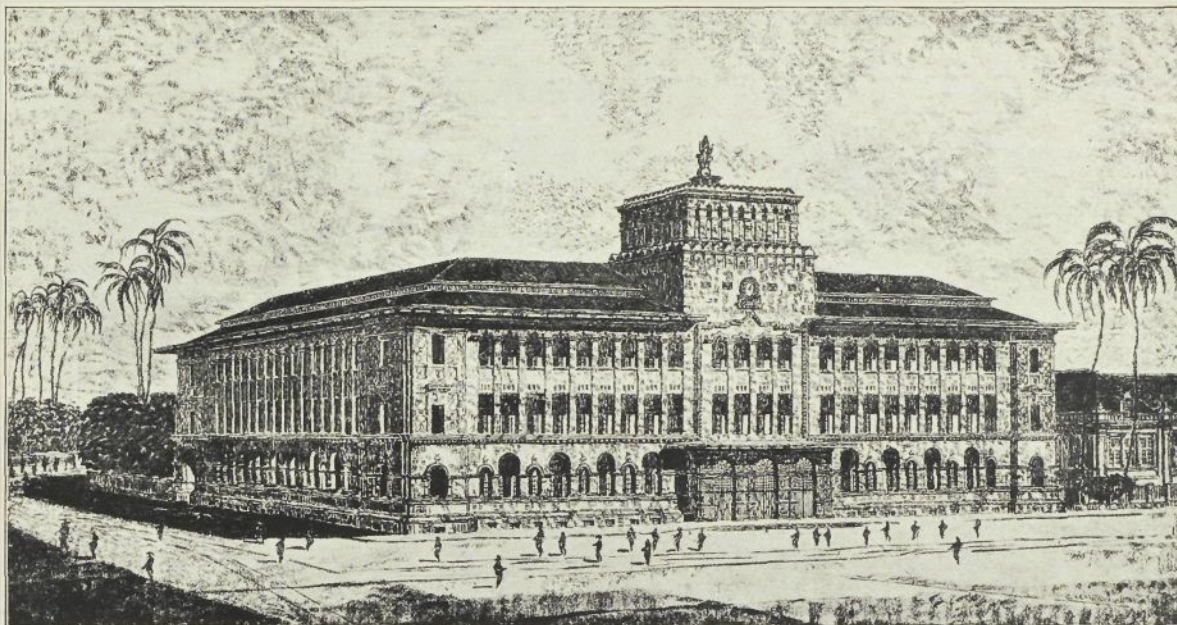

Chartered Bank,
Batavia — Gevel-detail

17

Chartered Bank, Batavia.
Ramen Hoofd - Traphall

Afb. 16.

Ontwerp voor een administratiegebouw.

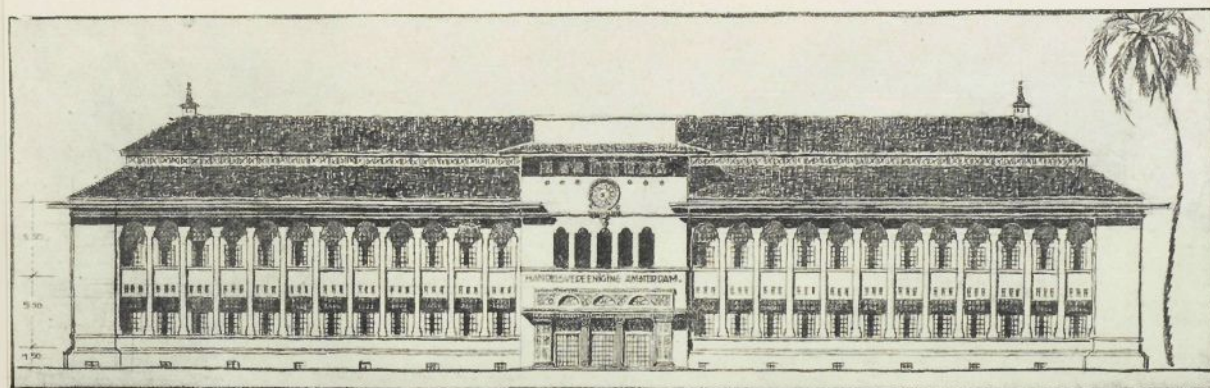
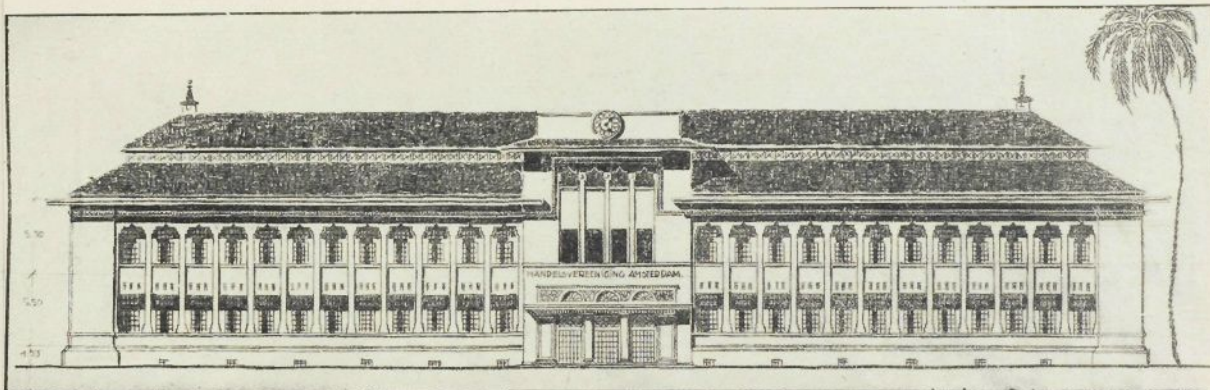
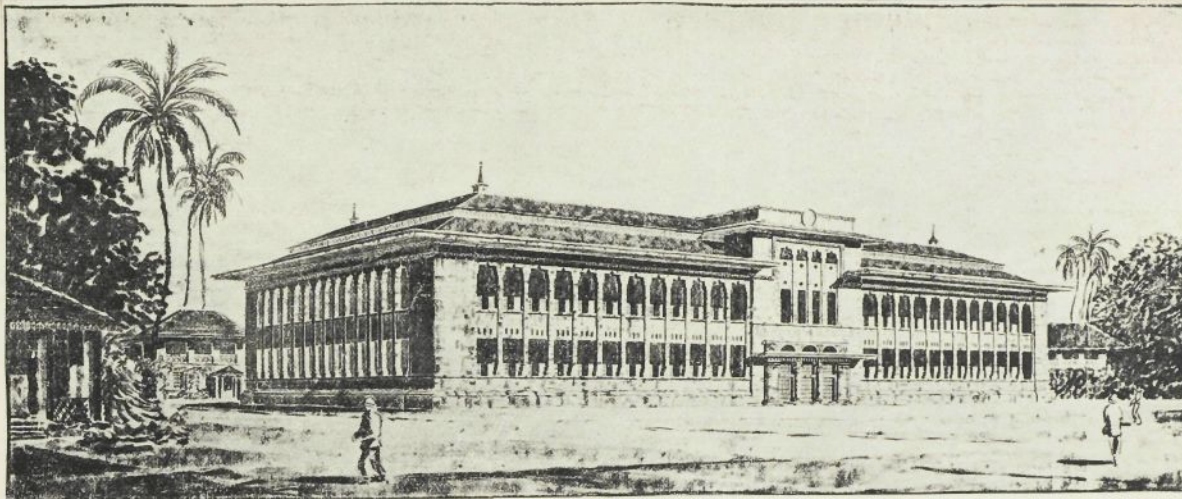
de inheemsche bevolking van begrijpen, dan kan men de financieele politiek van de Indische vroedschappen en ook van het gouvernement in dit opzicht niet altijd even gelukkig noemen.

De Indische handelscentra en de Indische haven-emplacementen met hun grootsche kantoorgebouwen, zooals die de laatste jaren werden opgetrokken, geven den bezoeker-uit-het-Westen, ook al heeft hij zich niet enkel lage huisjes in de tropen gedacht, den indruk van imponeerende kracht en schier matelooze energie en ondernemingsdurf.

Zij kenmerken ook inderdaad het werk der ingenieurs en architecten in de tropen, zij kenmerken ook den arbeid van die vele onvermoeide werkers onder de tropische zon die in die gebouwen den kostbaarsten tijd van hun leven doorbrengen. De ontwikkeling van het verkeer en van den overzeeschen handel en de welvaart van het land staan sterk onder den invloed van het werken en streven van mannen als dezen, aan wie Indië en Nederland onnoemlijk veel te danken hebben.

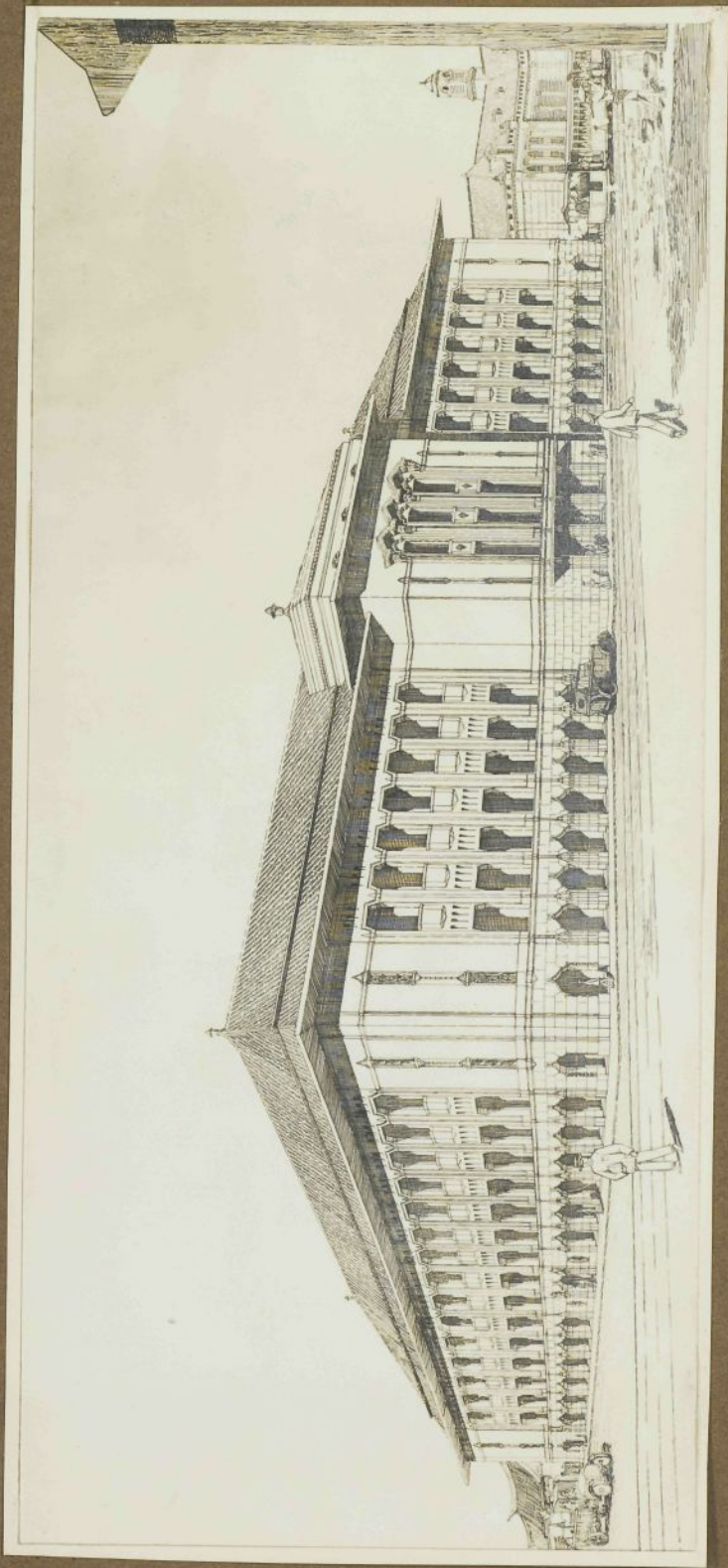

De hierna volgende afbeeldingen zijn ontwerpen van het Architecten- en Ingenieursbureau Hulswit en Fermont, Weltevreden, Ed. Cuypers, Amsterdam.

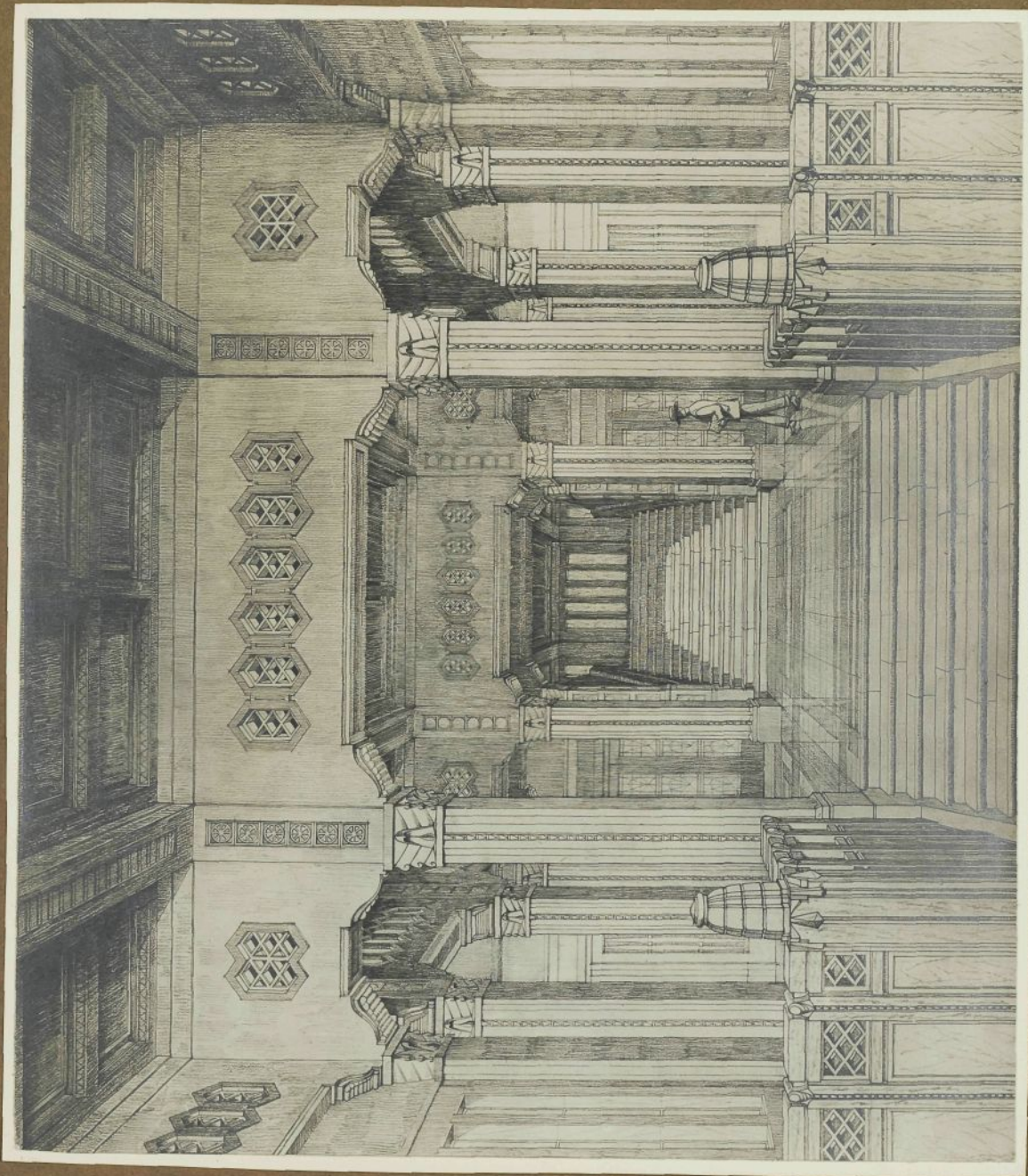

Afb. 17, 18 en 19.

Ontwerpen voor administratiegebouwen.

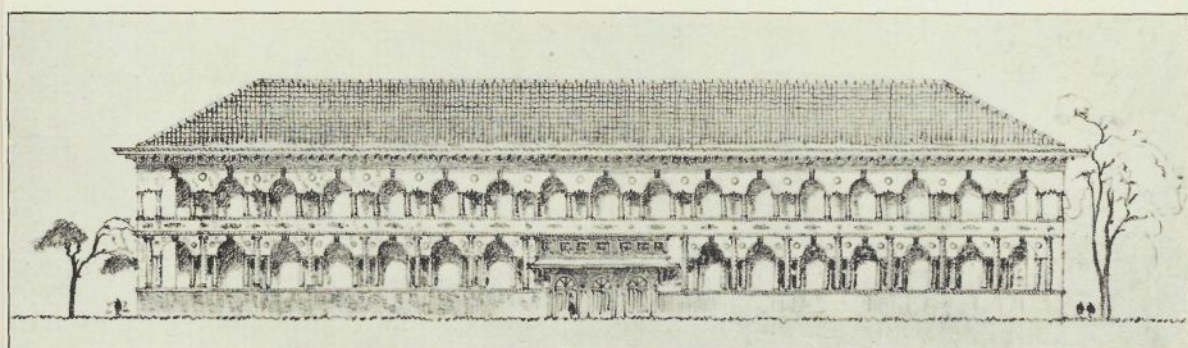
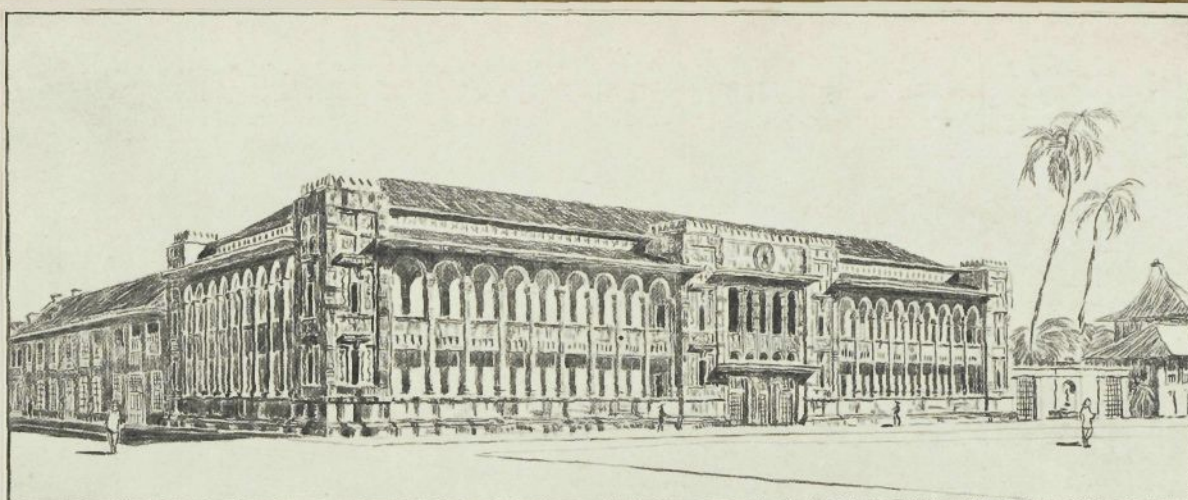

21.
Ontwerp Hoofdgebouw voor de
Ned. Handel-Mij. te Batavia — 1922

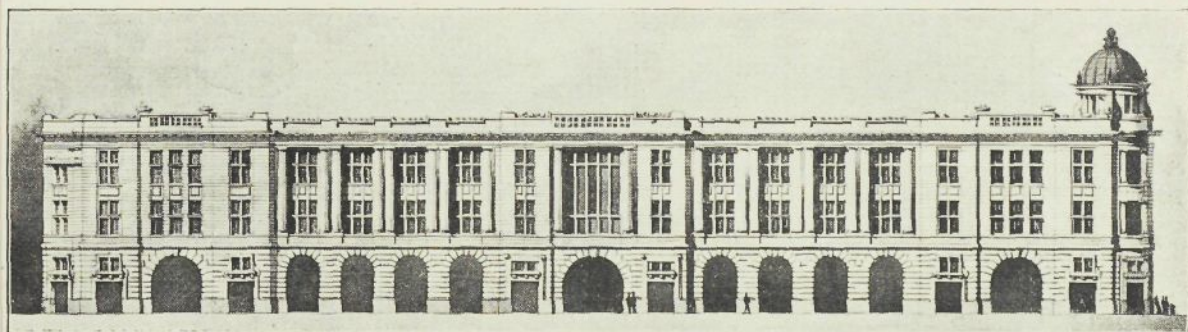
Outverp Hall Ned. Handel-
Maatschappij, Batavia --- 1922

72.

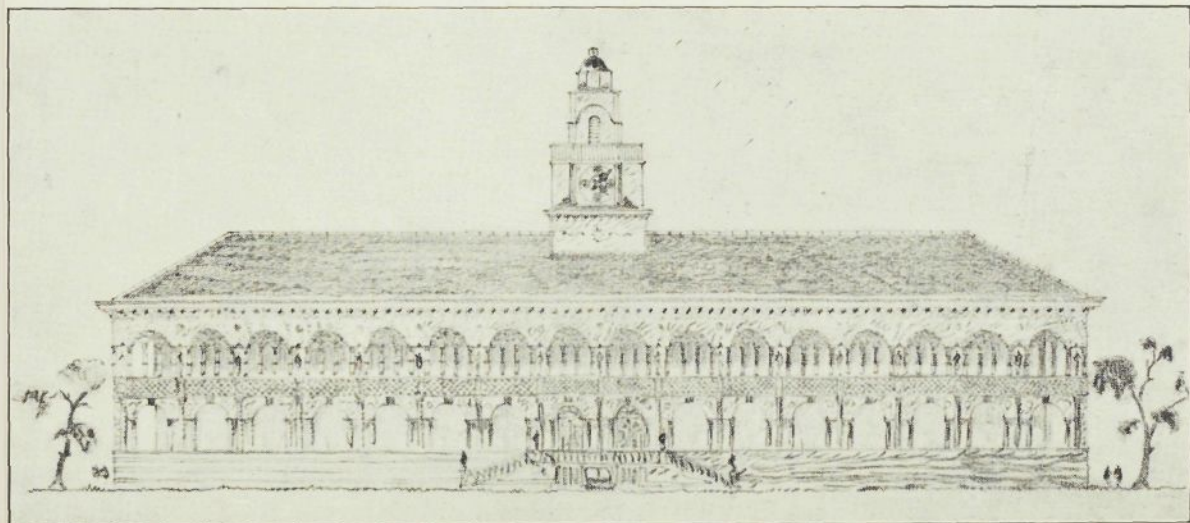
Afb. 20 en 21.

Ontwerpen voor administratiegebouwen.

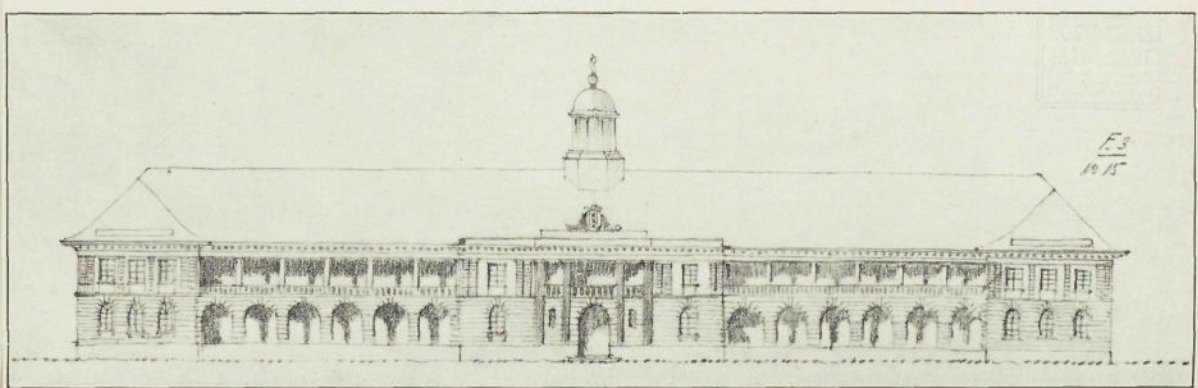
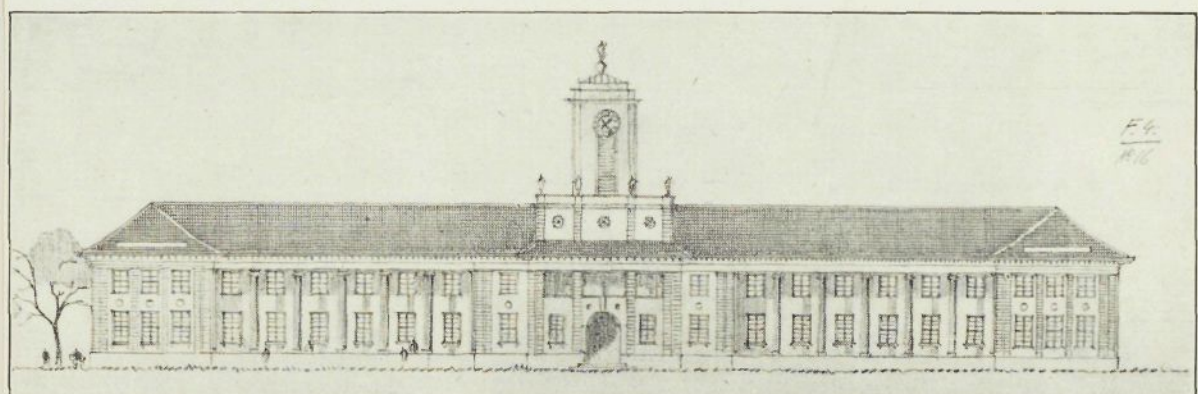
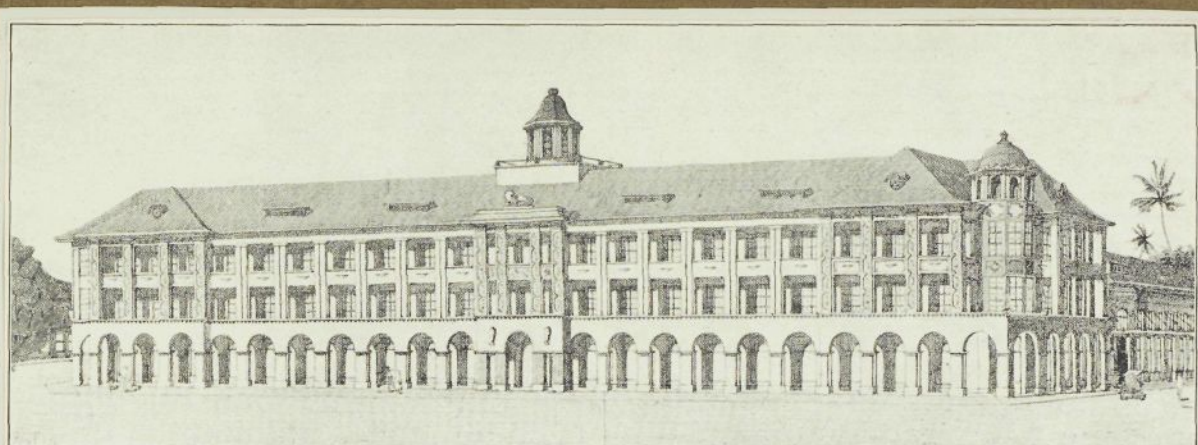
Afb. 22.

Gebouw der Chartered Bank te Batavia.

Afb. 23 en 24.

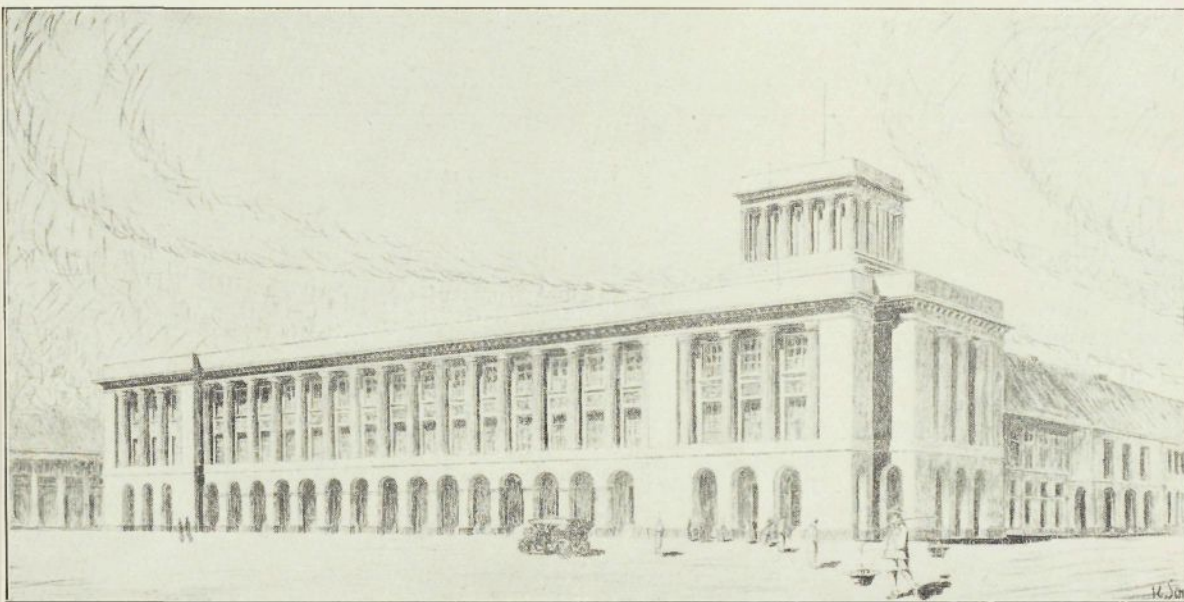
Ontwerpen voor administratiegebouwen.

Afb. 25, 26 en 27.

Ontwerpen voor administratiegebouwen.

26.

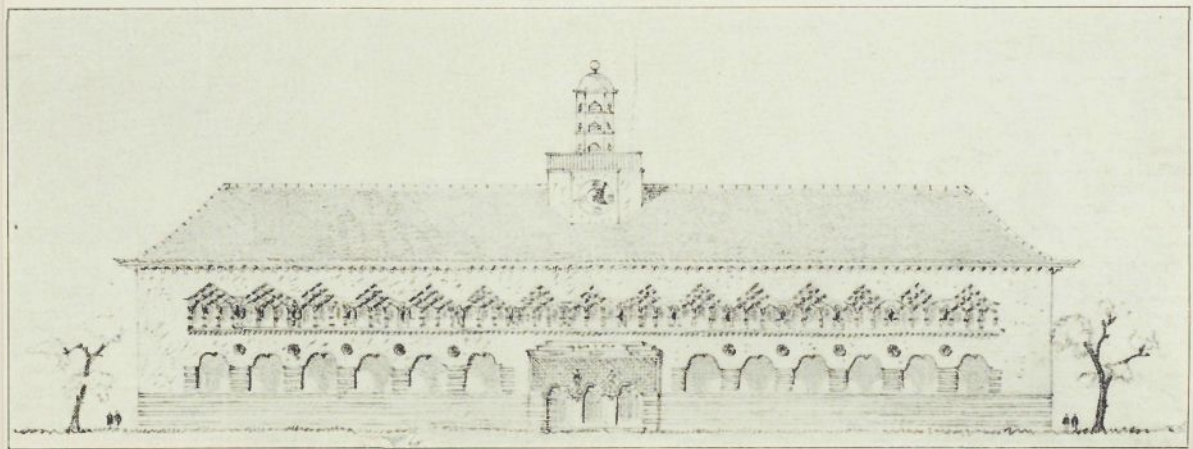
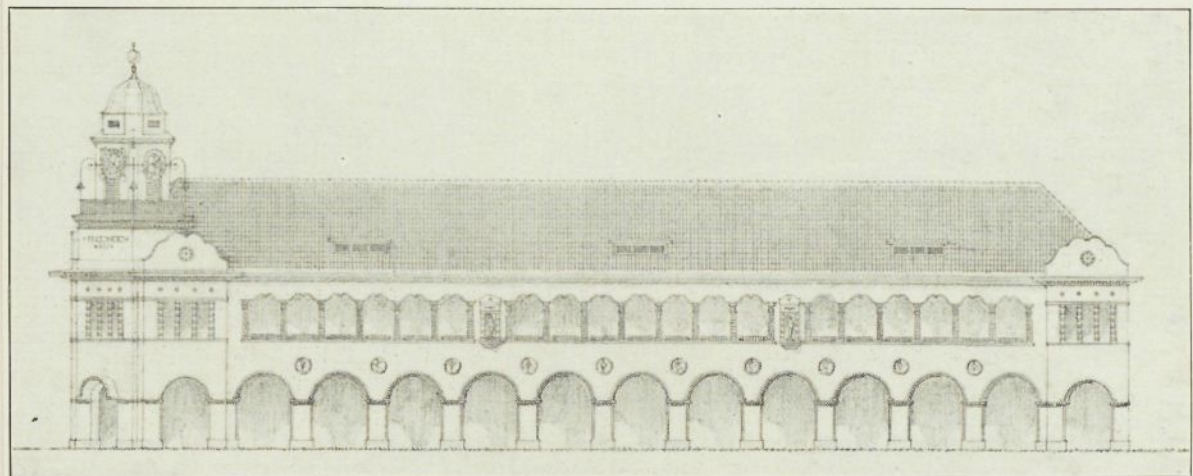
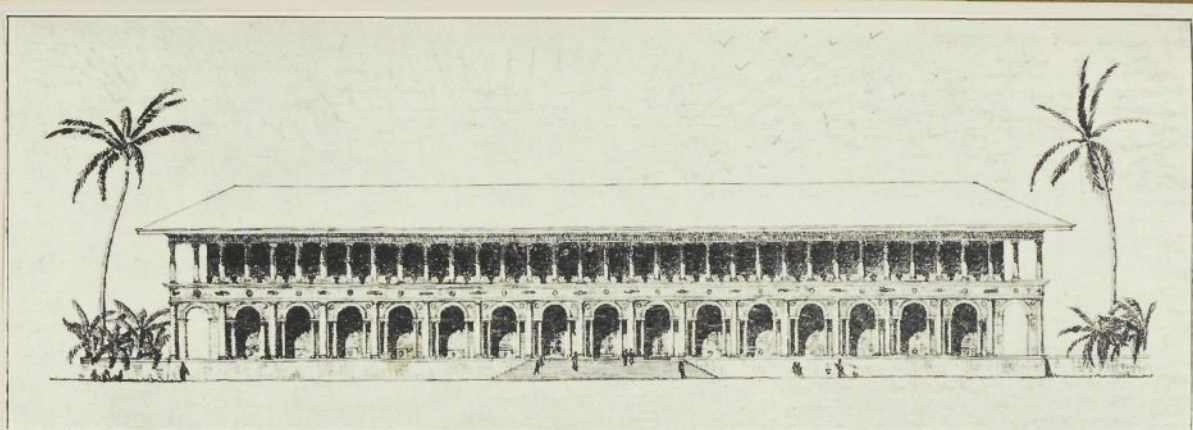

Afb. 28 en 29.

Ontwerpen voor Kantoorgebouwen.

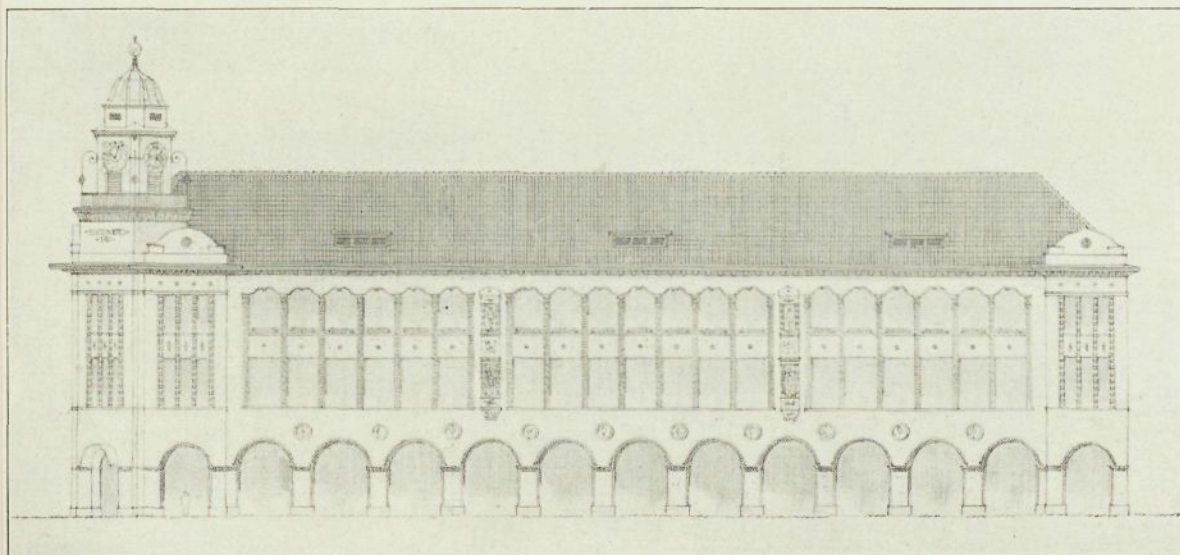
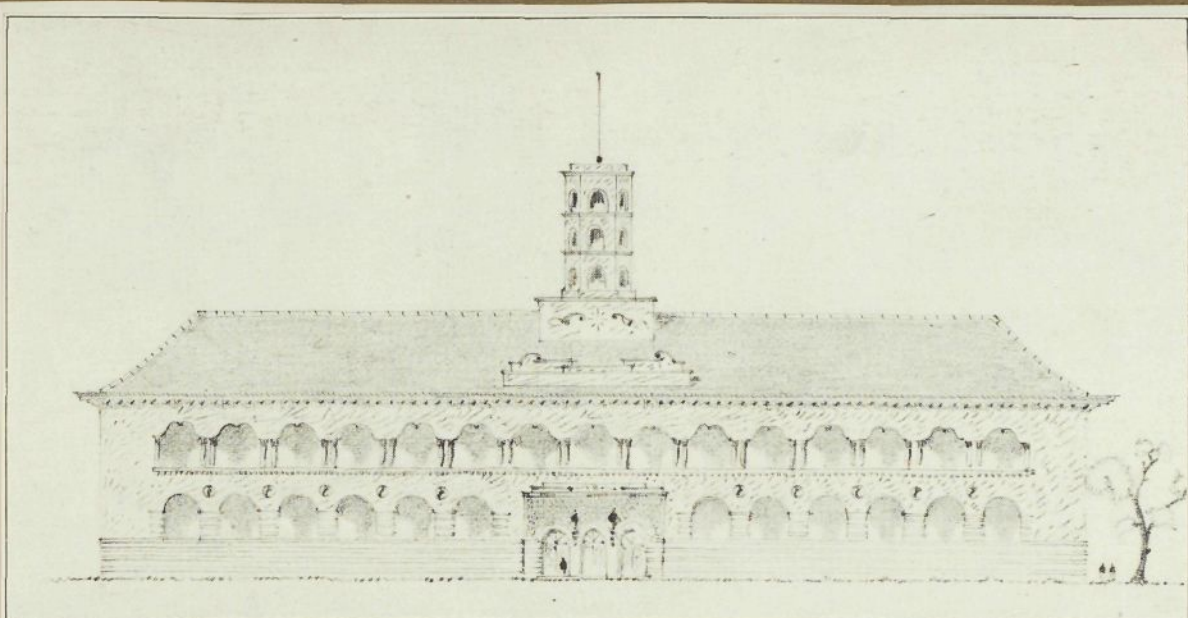
West-Java Handel-Mij.
Batavia 1921 27.

Afb. 30, 31 en 32.

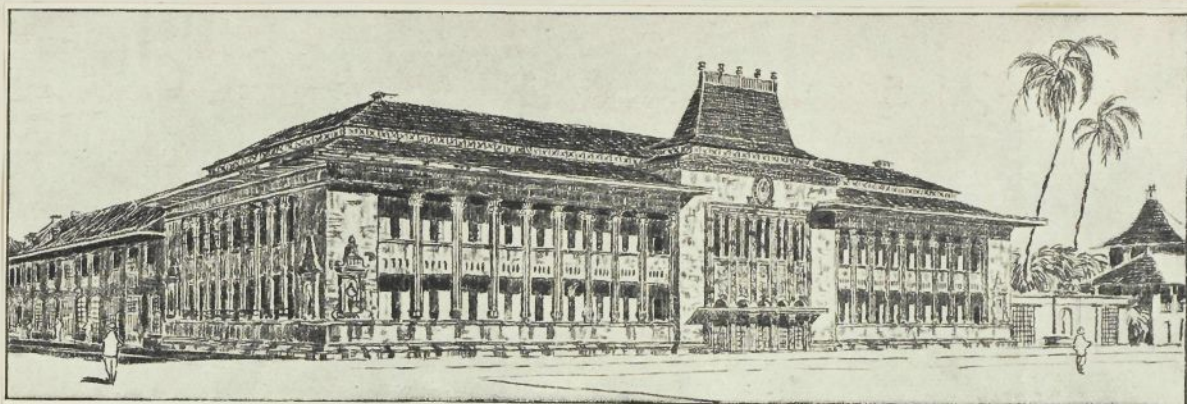
Ontwerpen voor administratiegebouwen.

29.

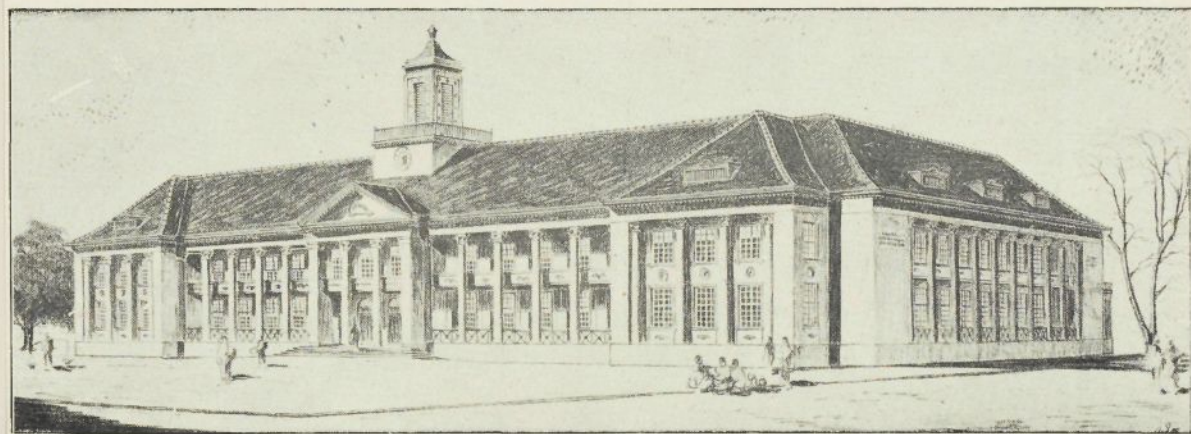
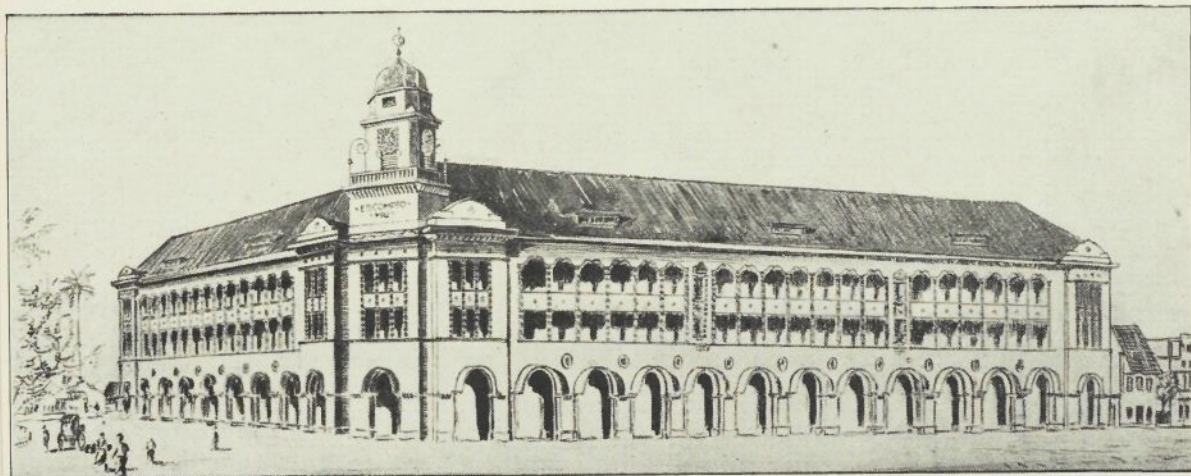
Afb. 33 en 34.

Ontwerpen voor administratiegebouwen.

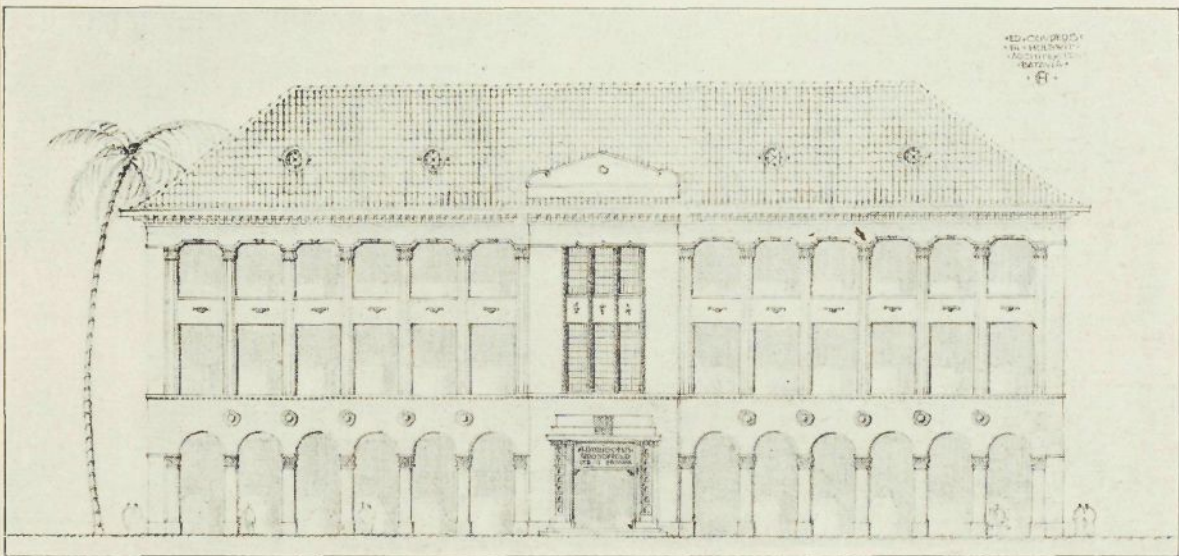
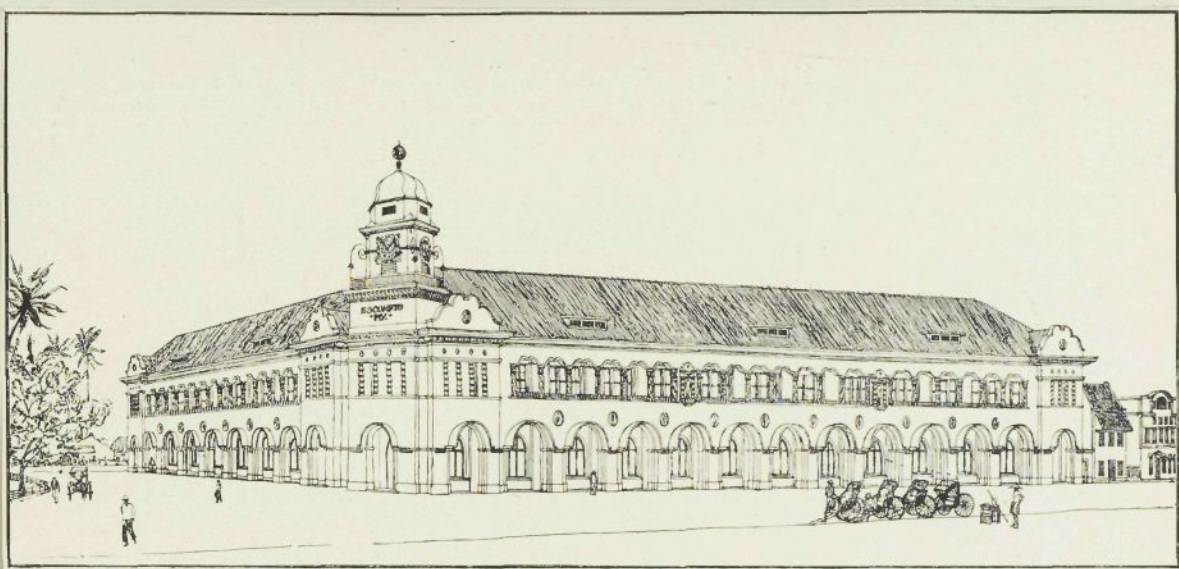
Afb. 35.

Ontwerp voor een administratiegebouw.

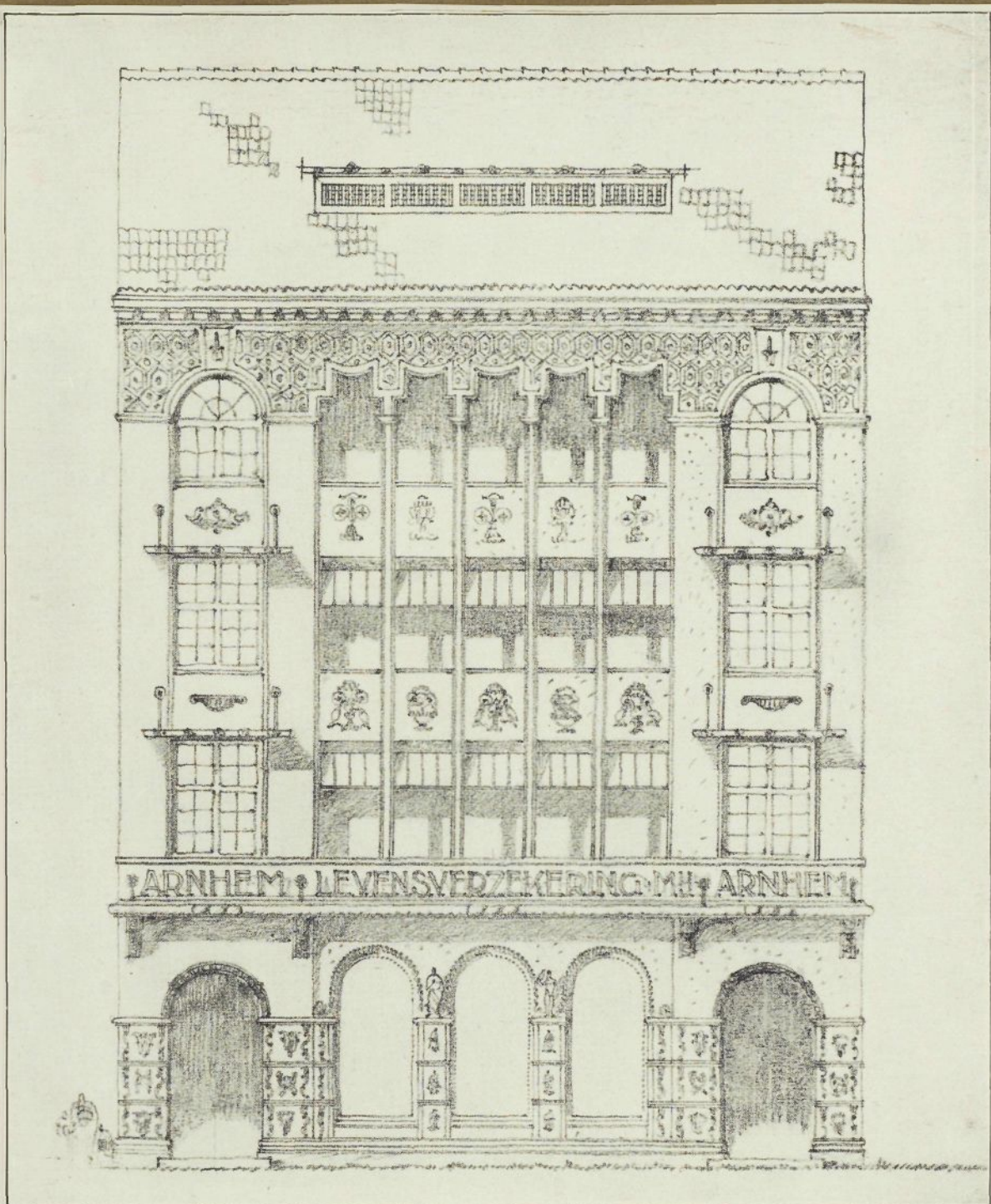
Afb. 36 en 37.

Ontwerpen voor kantoorgebouwen.

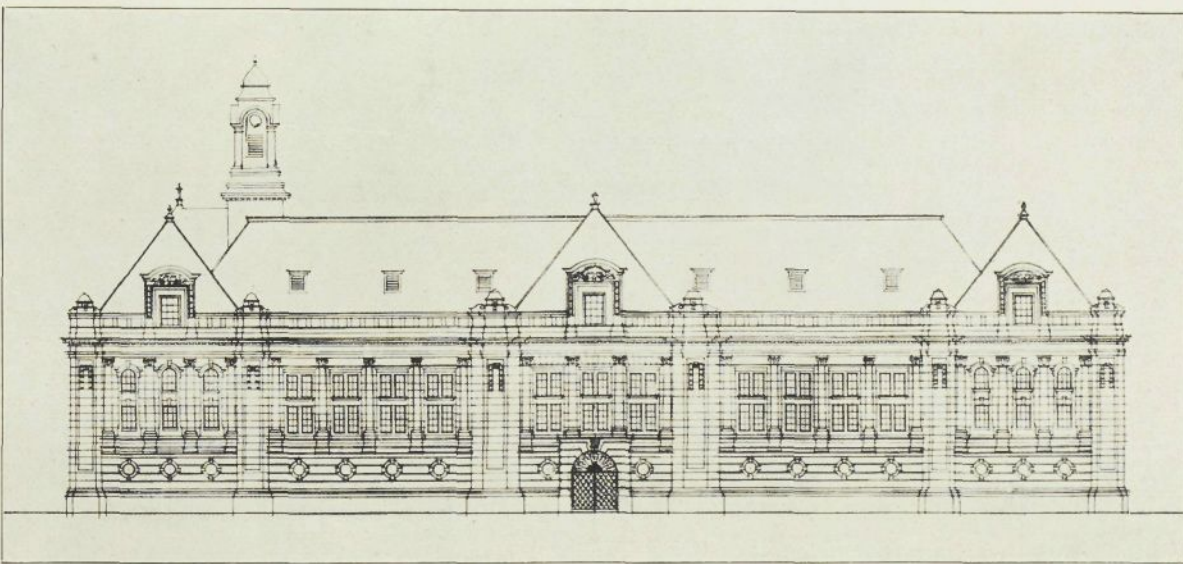
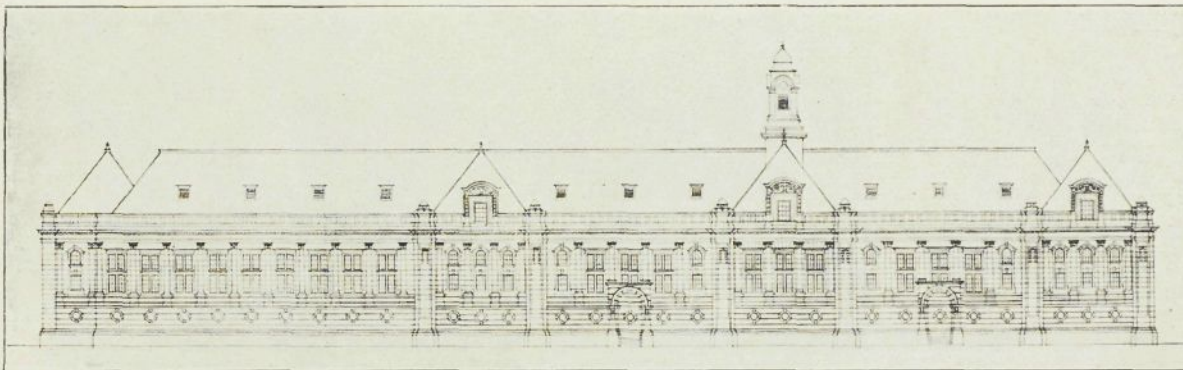
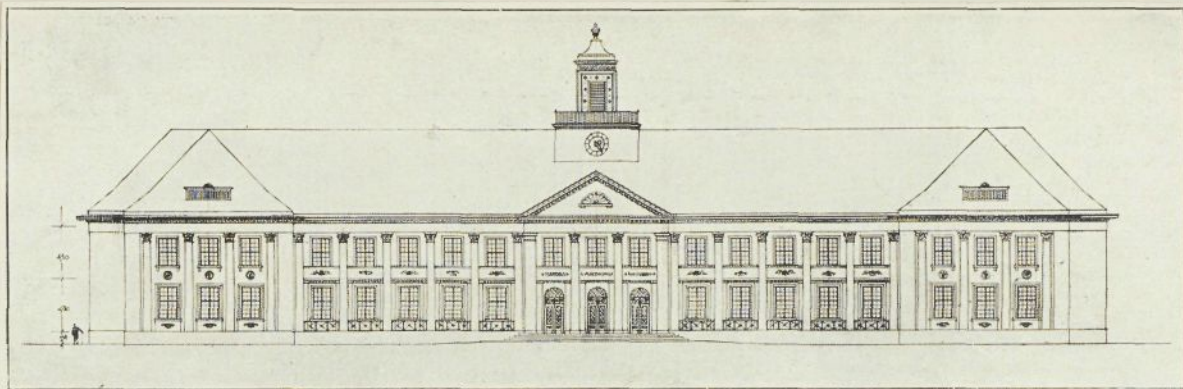
Afb. 38 en 39.

Ontwerpen voor kantoorgebouwen.

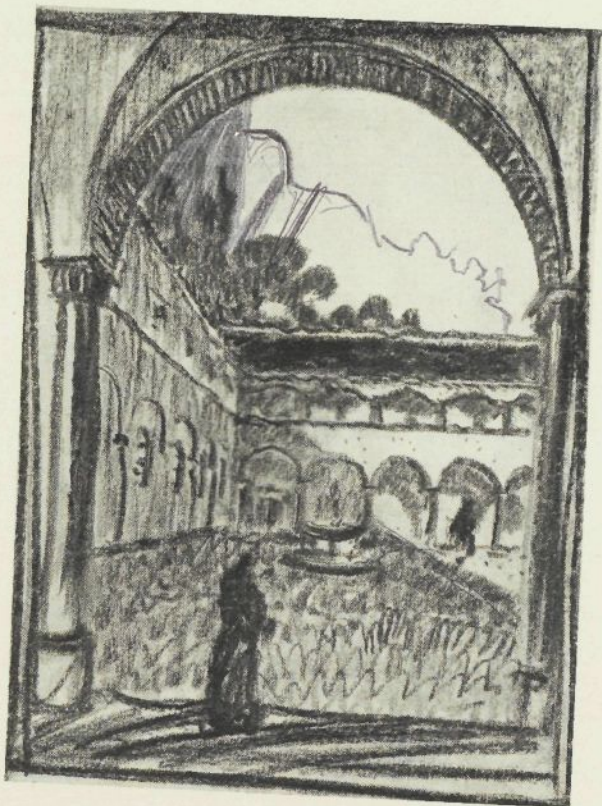
Afb. 40.

Gebouw der Levensverzekering Maatschappij Arnhem.

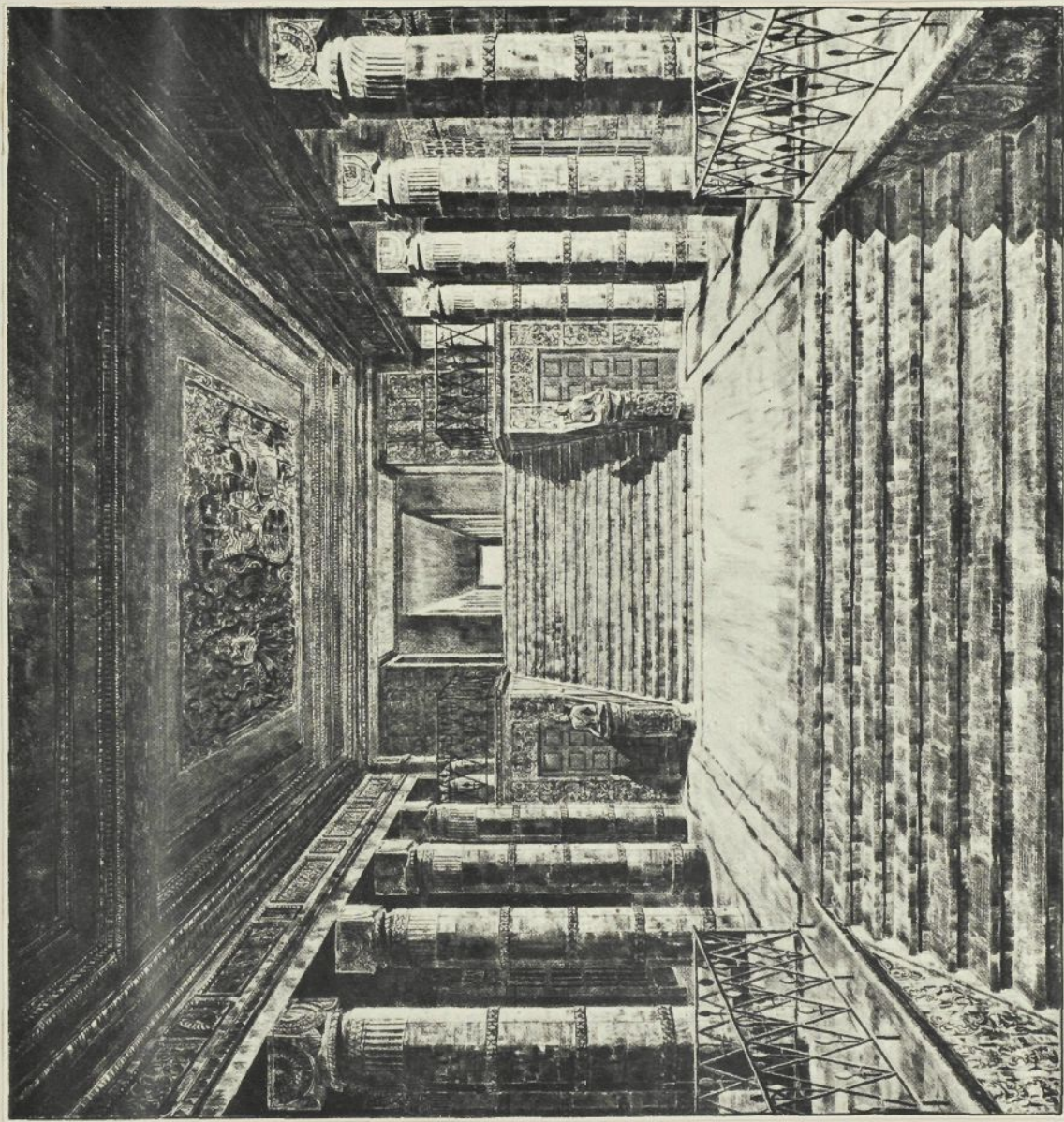
Afb. 41, 42 en 43.

Ontwerpen voor kantoorgebouwen.

Afb. 44.

Schetsontwerp binnenplaats H. V. A.

Afb. 1. Ontwerp voor de hall van het nieuwe kantoorgebouw der Handelsvereniging Amsterdam te Soerabaja.

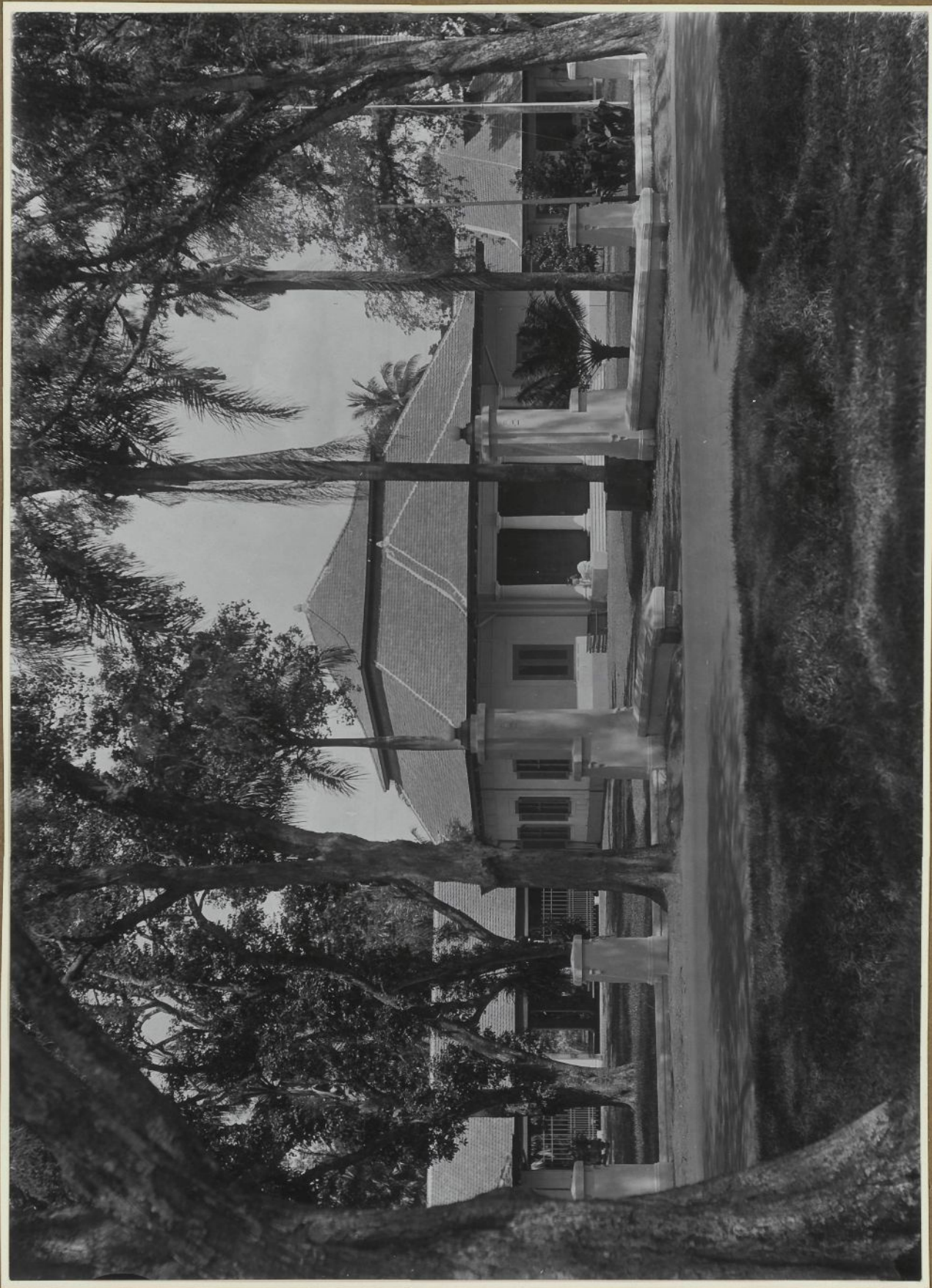
Ontwerp hall kantoorgebouw der Handels-
vereniging „Amsterdam” te Soerabaja

De Javasche Bank
te Malang -- 1923

De Javasche Bank te
Bandjermasin — 1923

Presidentwoning van de Javasche Bank,
Koningsplein Z., Weltevreden — 1921

Hotel des Indes, Weltevreden
16 kamer-paviljoen

Hotel des Indes, Weltevreden
Bouw 1922. Linker-loggegebouw

Gebouw der Firma Carl Schlieper,
Koningsplein W., Weltevreden — 1922

Firma Carl Schlieper.
Möblierung Chefkamer

43.
"The Borneo Company",
Roa Malakka, Batavia — 1922

Frontgebouw der Zusters Ursulinen,
Meester-Cornelis — 1922

Frontgebouw Ursulinen,
Meester-Corneis — Hall

Kerk van het H. Hart,
Koepong, Soerabaja - 1927

CENTRALE BIBLIOTHEEK
KON. INST. v. d. TROPEN
AMSTERDAM

H. B. S. der Zusters Ursulinen
te Bandoeng --- 1922

